

NADER

DANKBAAR
GEREFORMEERD

#4

JAARGANG 32
APRIL 2025

BEKEKEN

WOORD & WERELD MAGAZINE

De dwaasheid van het kruis

- Professoren over de Schriftleer
- De woestijn zal bloeien
- De Bijbel, een boek voor iedereen

Redactioneel

Dit nieuwe nummer van *Nader Bekeken* verschijnt rond Goede Vrijdag en Pasen.

Bij beide – Goede Vrijdag en Pasen – gaat het om een kernmoment in de heilsge-schiedenis. Na Pasen gaat het evangelie van Jezus Christus de wereld in als het evangelie van de gekruisigde én opgestane Christus. Daarvan getuigen de artikelen onder Schriftlicht en Woordwaarde: hoe bij het scheuren van het voorhangsel in de tempel voor ons een hemel opengaat. Maar ook hoe het evangelie van het kruis vervol-gens door velen als ‘dwaas’ wordt afgedaan.

Dat laatste belet ons als blad niet om van dat evangelie te blijven getuigen. We besef-fen dat we onderweg zijn naar een nieuwe hemel en een nieuwe aarde: zie het artikel onder Leer & Leven, dat het laatste artikel van de Apostolische Geloofsbelijdenis be-spreekt. Een serie van meer dan twee jaar is hiermee tot een afronding gekomen.

Onderweg naar die toekomst heeft de kerk het vaak niet gemakkelijk. Er moet een strijd gevoerd worden, onder andere tegen een wereldgelijkvormigheid die kerkmensen bedreigt en die ertoe leidt dat het Schriftgezag wordt beperkt (Actueel en Gesignaleerd). Ook het Thema-artikel heeft met deze strijd te maken. Overigens getuigt de kerkgeschiedenis ervan dat er ook in dit opzicht niets nieuws onder de zon is ...

Tenslotte: we zijn dankbaar voor de gods-dienstvrijheid, die er in ons land nog steeds is. Maar tegelijk groeit ook het besef dat dit beslist niet vanzelfsprekend is.

Moge ook dit nummer dienen tot toerus-ting met de geestelijke wapenrusting! (Ef. 6:10-18)

Sipke Alserda

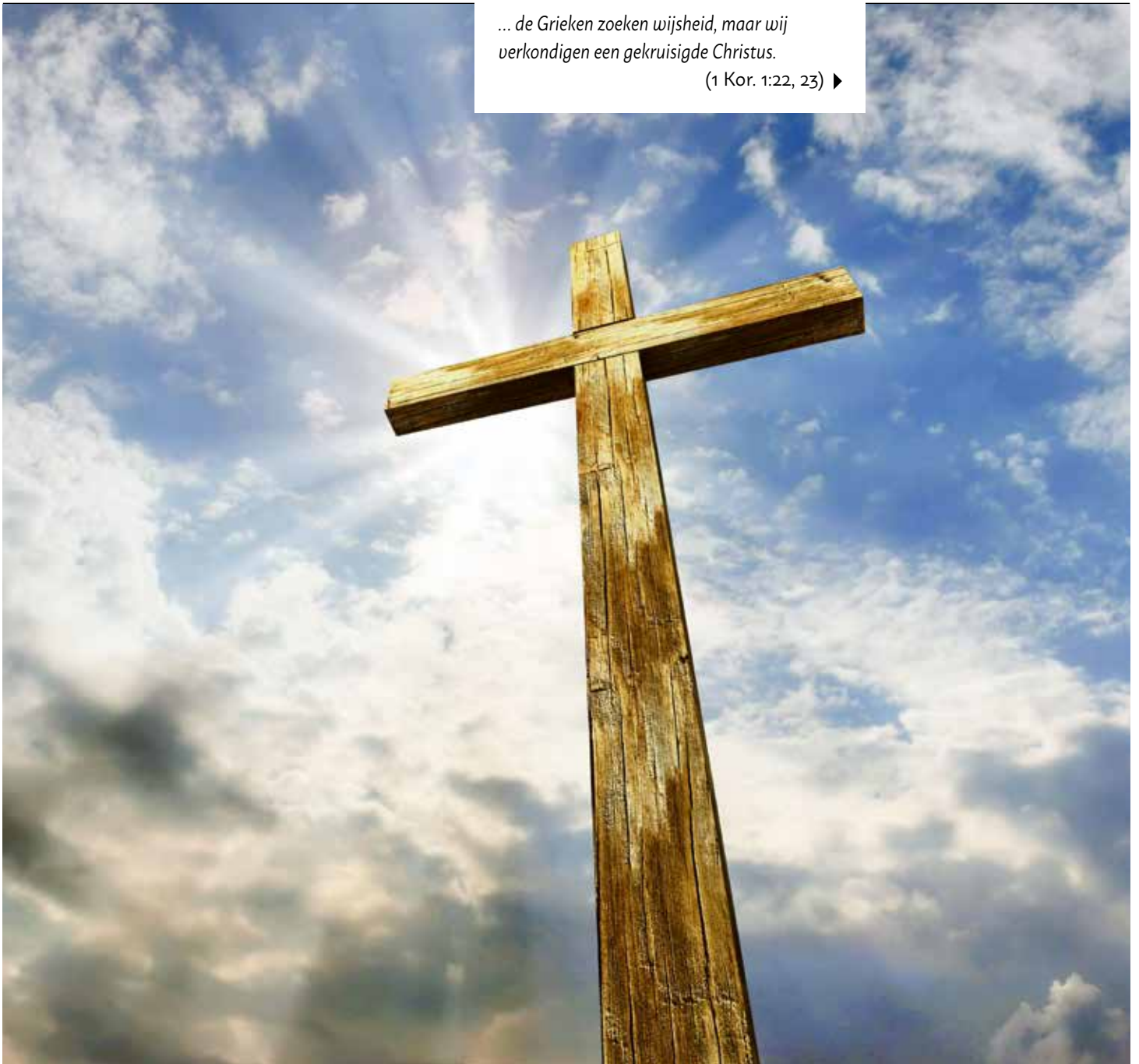
130	REDACTIONEEL SIPKE ALSERDA
131	SCHRIFTLICHT Voor de heidenen dwaasheid BART VAN EGMOND
134	ACTUEEL Betoverend licht JAN WESSELING
139	COLUMN Evangelie of EVANGELIE RUFUS POS
140	THEMA Hans Burgers boek over hermeneutiek 1. Samenvatting HARRY WENDT
145	LEER EN LEVEN Het eeuwige leven volgens de narcis en met de modderkruiper GIJS ZOMER
150	WOORDWAARDE Jezus en het gescheurde voorhangsel ROB VAN HOUWELINGEN
154	KERKGESCHIEDENIS Marten Micron 2. Schuilen bij God – Microns kerkleer HARRY WENDT
158	GESIGNALEERD SIPKE ALSERDA
159	GELEZEN • De Bijbel, van begin tot eind WILMA VAN DER JAGT
162	UIT ANDERE BLADEN • Doop en identiteit • Godsdienstvrijheid is nooit vanzelfsprekend PERRY STORM
166	IN MEMORIAM HENDRIK DROST KEES VAN DIJK
168	GEDICHT Christus als hovenier. Ida Gerhardt BAUKE SELDENTHUIS

Voor de heidenen dwaasheid

*... de Grieken zoeken wijsheid, maar wij
verkondigen een gekruisigde Christus.*

(1 Kor. 1:22, 23) ▶

Je kunt de
Griekse filosofie
vergelijken met de
**zelfhulpboeken
van vandaag**

Hét symbool van het christendom is het kruis. In Rooms-Katholieke kerken zie je crucifixen hangen. Een levensechte afbeelding van de gekruisigde Here Jezus. Protestanten zijn bescheidener. Ze dragen een leeg kruis als speldje of kettinkje. In de gemeente waar ik predikant ben, hangt een groot houten kruis boven de preekstoel.

Voor ons is het kruis als symbool van het christelijk geloof niet meer weg te denken. Maar stel nu eens dat er vandaag een Romein of een Griek uit de eerste eeuw voor Christus zou komen binnenlopen in ons kerkgebouw en hij zou dat kruis zien hangen. Hij zou zich wild schrikken. Hij zou zich afvragen: waar zijn jullie hier mee bezig? Waarom heb je een afbeelding hangen van het meest verschrikkelijke martelwerktuig dat mensen ooit hebben uitgevonden?

Meester over jezelf

Wat moet het voor de heidenen in Korinte dan ook dwaas geklonken hebben toen Paulus zei dat hij had besloten “de Korintiërs geen andere kennis te brengen dan die over Jezus Christus – de gekruisigde” (1 Kor. 2:2). Rondreizende predikers zoals hij waren ze wel gewend. Die vestigden zich voor een tijd in de stad en richtten er soms een soort school op waar ze onderwijs gaven in levenskunst. Dat draaide helemaal om de vraag: hoe leid je als mens een gelukkig leven?

Filosofen gaven daarop verschillende antwoorden. Epicurus zei: alles is materie. Als je dood gaat, dan blijft er niets van je over. Een van de manieren om gelukkig te leven is het overwinnen van je angst voor de dood. Dat doe je door jezelf voor te houden: als ik er ben is de dood er niet, en als de dood er is ben ik er niet meer. Ondertussen moet je proberen zoveel mogelijk van

dit leven te genieten. Maar écht genieten doe je wel met mate.

De platonisten keken anders tegen de mens aan. Volgens Plato heeft ieder mens een onsterfelijke ziel. Die ziel zit gevangen in het lichaam. En daardoor gaat hij denken dat deze wereld de échte wereld is. En hij laat zich meeslepen door allerlei verlangens naar tijdelijke dingen: gezondheid, lichamelijk genot, eer en roem. Maar die kun je verliezen. En daardoor word je bang, jaloers, gierig, etc. Dat ontnemt je innerlijke vrede. Je moet over die hartstochten juist de baas zijn, en de dood verwelkomen als verlossing. Want dan mag de ziel terugkeren naar de wereld waar hij eigenlijk thuis hoort.

Het zijn zo wat voorbeelden van de wijsheid waarvan Paulus zegt dat de Grieken daarom vragen. Zo’n soort wijsheid verwachtten ze nu ook van hem. Filosofische hulp om zoveel mogelijk *meester* te zijn over jezelf en je omstandigheden. Wat dat betreft kun je de Griekse filosofie vergelijken met de zelfhulpboeken van vandaag.

Afhankelijk en vernederd

Maar dan zegt Paulus: ik kom niet met woorden van wijsheid. Niet met de zoveelste levenskunst. Ik verkondig jullie Jezus Christus en die *gekruisigd*. Dat moet echt totaal absurd geklonken hebben. Kruisiging – dat was juist het ultieme verlies van je zelfbeschikking. Het was een straf voor slaven en opstandelingen. De Romeinen lieten daardoor zien: wij zijn hier de baas. En wij breken jou als we dat willen. Het was ook het verlies van al je waardigheid. Als er iets vernederend was voor een Romeinse man dan was het wel in het openbaar naakt te kijk gezet te worden. Maar dat gebeurde juist aan het kruis. Je benen werden waarschijnlijk zijdelings aan de paal bevestigd,

1 Ruben van Wingerden, *Romeinse kruisiging*, Zutphen, Walburgers, 2024, p. 133-35.

In de ogen van een Griek of Romein is Jezus een mislukkeling. Het tegenovergestelde van de ideale mens

waardoor ook je schaamdelen voor iedereen zichtbaar waren.¹

En dan nog iets: als je als Romein of Griek niet kon voorkomen dat anderen beslisten over je leven, dan hield je zelf de controle. Je liet je niet door de hand van anderen doden, je deed het zelf. Socrates dronk zelf de gifbeker. Seneca liet zich door zijn arts de polsen doorsnijden, om niet door de soldaten van Nero gedood te worden. Een groot mens houdt zelf de controle. Over zijn emoties. Over zijn lichaam. Over zijn dood.

En nu de Here Jezus. Alles wat Paulus over de Here Jezus vertelt strijdt met dit ideaal van de sterke mens. Hij had zijn emoties niet onder controle. Nee, in de hof van Getsemane zweette hij bloed, omdat hij zo bang was voor zijn naderende lijden. Hij liet zich gevangen nemen. Hij hield de eer niet aan zichzelf, maar liet zich bespotten, bespugen, geselen en hangen aan een kruis. En aan het kruis is hij niet zelfgenoegzaam, zoals een echte filosoof die niet afhankelijk wil zijn van iets buiten zichzelf. De Here Jezus roept het uit: “Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?”. Hij is juist wel afhankelijk, Hij *kán* niet leven zonder zijn Vader. Hij roept om verlossing. In de ogen van een Griek of Romein is Jezus een mislukkeling. Het tegenovergestelde van de ideale mens.

En dan is Hij ook nog eens de Zoon van God? Dat is helemaal van de zotte. Een epicureeër zal zeggen: de goden hebben wel andere dingen te doen dan zich met de mensen te bemoeien.

Een platonist zegt: het goddelijke is juist ver verheven boven deze wereld. God neemt geen menselijke natuur aan. Laat staan dat Hij zich zou laten kruisigen.

De wijsheid van God

Waar begon Paulus aan toen hij naar Korinte kwam? Alles wat een Griek zich voorstelde bij ‘verlossing’ was radicaal tegengesteld aan de boodschap die Paulus bracht. Maar Paulus is daar niet voor teruggeschrokken. Hij heeft de opdracht uitgevoerd die zijn Zender hem gegeven had (1 Kor. 1:17). Hij heeft gewoon het verhaal van de Bijbel verteld. Hij heeft verteld van God die de wereld geschapen heeft. Hij heeft verteld van onze opstand tegen God in Adam en de straf die wij daardoor allemaal verdiend hebben (1 Kor. 15:22, 56). Hij heeft verteld dat God in de Schriften aankondigde dat er een Verlosser zou komen die zou sterven voor onze zonden (1 Kor. 15:3), maar daarna weer uit de dood zou opstaan (1 Kor. 15:4). Dat is Jezus Christus de Gekruisigde. En hij heeft verteld dat ieder die in Hem gelooft, niet meer ‘in zijn zonden is’, maar rechtvaardig is voor God (1 Kor. 15:17) en mét Christus eeuwig leven zal ontvangen.

Hij probeerde zich niet te spiegelen aan de grote zelfhulpgoeroes van zijn tijd, maar gaf eenvoudig het woord van zijn Zender door. En zo kwamen er in Korinte, de zes maanden dat Paulus daar was en onderwijs gaf vanuit het huis van Crispus, veel heidenen tot geloof (Hand. 18:8). Zij gaven hun eigenwijsheid op en aanvaardden de

wijsheid van God in Jezus Christus, zijn Zoon.

Koninklijke heerschappij door het kruis

Vandaag is het kruis van Christus nog steeds een dwaasheid voor heidenen. Want wij zijn niet veel anders dan de Grieken en Romeinen. Is ook in onze samenleving de ideale mens niet de mens die controle heeft over zijn leven? Zelfhulpboeken vertellen je hoe jij door mindfulness in de drukte van alle dag innerlijke vrede kunt bereiken. Het recht op abortus wordt door velen gezien als bevrijding voor de vrouw. Zij krijgt de regie over haar leven. Nu nog het recht op een zelfgekozen levenseinde. Ook oprukkend nationalisme is een manier om zelf heer en meester te zijn. Maar dan meer op het niveau van het volk en de massa. Wij moeten ons bestaan veiligstellen tegenover de bedreigende buitenland. En dan spreekt een sterke leider die ons weer groot kan maken mensen aan.

In dat klimaat verkondigt de kerk het evangelie van Jezus Christus en die *gekruisigd*. Zijn kruis is een aanklacht tegen ons: mensen die Gods gezag afwerpen en heer willen zijn over zichzelf verdienen het gebonden aan handen en voeten in de hel geworpen te worden. Maar liever dan ons die straf te geven, legde God die straf op zijn eigen Zoon. Hij die alle macht heeft, liet zich binden en daalde neer in de hel. Opdat God allen die zich toe- vertrouwen aan Hem weer in genade zou aannemen en weer koningen van hen zou maken. Naar die koninklijke onaantastbaarheid hebben de heidense filosofen verlangd. Maar ze hebben die niet gevonden. Omdat die alleen te vinden is in Jezus Christus, in wie alle schatten van wijsheid en kennis verborgen zijn (Kol. 2:3). ■

Betoverend licht

**Het flakkerende licht
van de toverlantaarns
van de autonome
interpretatie
is betoverend**

Bij vrouwelijke oudsten en homo-relaties kom je alleen uit wanneer je “de menselijke, historische en culturele factoren in de Schrift laat meewegen op een manier die destijds nog achter de horizon lag”, aldus hoogleraar Ad de Bruijne. ‘Destijds’, daarmee bedoelt hij de tijd van de Reformatie. De Bruijne vindt dat de Schriftvisie die toen werd uitgewerkt, achterloopt. Er is sprake van achterstallig onderhoud, dat hoognodig opgepakt moet worden.¹

¹ Zie mijn artikel ‘Een gedoofde zon?’ in: *Nader Bekeken* jrg. 32, nr 3, maart 2025, p. 94-97.

² Column in het *Nederlands Dagblad*, 13 januari 2018.

³ Ad de Bruijne, ‘Ethiek en hermeneutiek,’ in: *Gereformeerde hermeneutiek vandaag. Theologische perspectieven*, Barneveld, 2017, p. 181 e.v.

Wat is zijn ontwerp bij dit onderhoudsplan?

Horizon

‘Nog achter de horizon.’ Die vier woorden illustreren de essentiële verschuiving.

De geschiedenis is verdergegaan sinds de Reformatie. Wij weten vandaag, zegt De Bruijne, veel meer over de tijden en culturen rond de Bijbel. Wetenschappelijke kennis nam toe. En wijzelf werden individueler, mondiger en ontwikkelden historisch en cultureel bewustzijn en besef van relativiteit. Daardoor kunnen wij de menselijke, historische en culturele factoren in de Schrift meewegen op een manier die voor de reformatoren nog achter de horizon lag.

‘Vrijmoedig’ poneerde hij in 2018 zelfs dat wij meer weten dan Paulus, bijvoorbeeld over slavernij, de plaats van de vrouw, echtscheiding, homoseksualiteit.²

Situationeel gekleurd

In de bundel *Gereformeerde hermeneutiek vandaag* schreef De Bruijne een artikel over de relatie tussen Bijbel en ethiek, waarin de contouren van zijn onderhoudsplan al doorschemeren.³ Als we zoeken naar antwoorden op ethische vragen, zegt hij daar, omvat dat veel meer dan het duiden en toepassen van Bijbelteksten. Het gaat altijd om deze vraag: hoe doe je met je leven en met je concrete keuzen recht aan het grote verhaal van Gods werken in Christus? (p. 184) Maar daarbij moeten we bedenken dat veel ethische aanwijzingen in de Bijbel ‘situationeel gekleurd’ zijn: ze staan niet los van hun eigen tijd en situatie en zijn in de eerste plaats daarop gericht (p. 192). Toen Mozes de Thora gaf, leefde het volk Israël in de woestijn. Toen Jezus met de bergrede een vernieuwde Thora gaf, deed Hij dat in de nieuwe context van zijn naderende koninkrijk. En toen de apostelen verder schreven in de lijn van Jezus’ onderwijs, woog hun situatie mee in hun omgang met en interpretatie van het Oude Testament, aldus De Bruijne.

Kantelpunt

En hier zit mijns inziens het kantelpunt. De Bruijne sluit niet alleen de inzichten van de reformatoren op binnen hun verstaanshorizon, volgens hem zijn ook de Bijbelschrijvers

vergaand beïnvloed door hun context. God schakelde bij zijn openbaring mensen in, met al hun menselijkheid en dus als kinderen van hun tijd: de Bijbel is geschreven door mensen van toen voor mensen van toen. De Bruijnes aandacht gaat vervolgens vooral uit naar de menselijke factoren.

Daarmee doet hij de eeuwige God en zijn Geest tekort in hun mogelijkheid Bijbelschrijvers te inspireren over de grenzen van de tijd heen. Als echt en eeuwig God kan de Geest veel verder vooruitkijken dan mensen. Zo wisten ook de oudtestamentische profeten niet “op welke en wat voor tijd de Geest van Christus in hen doelde, toen Hij van tevoren getuigde van het lijden dat op Christus zou komen en van de heerlijkheid daarna” (1 Petr. 1:11, HSV). Deze Geest heeft eerst de diepten in God doorzocht en wat Hij daar ontdekte aan ons geopenbaard. Paulus’ woorden ontspringen dan ook niet uit menselijke wijsheid, zo zegt hij zelf, maar zijn hem door de Heilige Geest geopenbaard. Het gaat juist om dingen die in geen mensenhart zijn opgekomen (1 Kor. 2:9-11). Daarom volg ik De Bruijne in zijn eenzijdige blikrichting niet, hoewel ik ook de vragen onderken.

In onze eigen context

Zoals de apostelen dat deden met het onderwijs van Jezus en Mozes, zo moeten wij, aldus De Bruijne, op onze beurt de woorden van de apostelen leren zien binnen onze eigen context, en zo de betekenis ‘herkennen’. Er heeft zich sinds hun tijd weliswaar geen heilsfeit voorgedaan dat een nieuwe fase van de heilsgeschiedenis in zou leiden, toch verschillen onze omstandigheden van die van de christenen destijds. Daarom mag en moet de hedendaagse kerk de eigen situatie bij het lezen en begrijpen van de Bijbel mee laten wegen. Bij dat herkennen spelen ‘buiten-Bijbelse factoren’ een belangrijke rol: algemene inzichten, menselijke vermogens, christelijke traditie en gemeenschappen, contextuele afstemming. Belangrijk is een expliciete duiding van de werkelijkheid (volgens De Bruijne ook een deel van Gods openbaring), zelfkennis en zelfkritiek, en een volwassen geestelijk onderscheidingsvermogen. Dit vergt een nadrukkelijke spirituele dimensie en het inoefenen van ontvankelijkheid voor God.

Hoogmoed

Je vraagt je af hoe al die elementen zich tot elkaar verhouden en hoe je de goede afweging maakt. Hóe bepaal je nu of er

sprake is van menselijk inzicht of van de bedoeling van de Geest? Bij De Bruijne lijkt de beslissing te vallen in de mens: in zijn 'geestelijk' onderscheidingsvermogen, dat aansluit bij menselijke capaciteiten en wetenschap. Maar vermeng je zo niet je eigen geest met de Heilige Geest?⁴ Menselijke hoogmoed, eigenwijsheid en arrogantie liggen hier op de loer.⁵ Gods Woord is levend, krachtig en scherper dan een tweesnijdend zwaard en ontleedt de opvattingen en gedachten van ons hart (Hebr. 4:12). Niet wij ontleden en schiften Gods Woord; de Heilige Geest ontrafelt – met en door middel van het Woord – onze menselijke, beperkte inzichten. De drie-enige God en de Schrift staan daarbij niet bij voorbaat tegenover historische en culturele factoren. Wel nemen ze stelling tegenover een in zijn denken en voelen bedorven en zondig menselijk individu en tegenover een eigengereide en hoogmoedige mondigheid en *ontspoorde* historische en culturele factoren. In het evangelie openbaart zich Gods reddende kracht (Rom. 1:17), maar vanuit de hémel openbaart zich Gods toorn over alle goddeloosheid en ongerechtigheid van mensen (Rom. 1:18). “Toorn van boven raakt *alle* godloosheid en onrecht, onontkoombaar en universeel.”⁶ Deze beide dynamieken zijn tegelijkertijd van kracht.

Hemelsbreed verschil

Er bestaat een hemelsbreed verschil tussen de Schriftvisie van de reformatoren, Bavinck, Trimp en Van Bruggen enerzijds en De Bruijne anderzijds. Voor de eersten is de Schrift zelf, als geschreven tekst, het uitgangspunt. Alle interpretatie dient de aard van de Bijbeltekst te respecteren en zich door de Bijbel zelf te laten normeren.⁷ Alle uitleg is immers gericht op de 'heilige letters' van de door God geademde Schriften. In het geïnspireerde getuigenis van de apostelen vinden we de authentieke verkondiging van de 'totus' (volledige) Christus. Zijn Geest heeft *hen* conform zijn belofte 'binnengeleid in zijn werkelijkheid' (Joh. 16:13). Hun getuigenis moet onverkort verkondigd worden in de bediening van het Woord en toegepast in het leven vandaag.

Volgens De Bruijne zijn Bijbelwoorden geschreven door mensen van toen aan mensen van toen. Ook al is de Schrift op een bepaald punt duidelijk, daarmee is ze nog niet de norm als onze situatie anders is dan toen. Daarom moeten wij niet blijven stilstaan bij de Bijbeltekst, maar menselijke, historische en culturele factoren mee laten bepalen wat die tekst nu voor ons betekent. Daarbij kunnen we heel anders uitkomen dan de Bijbel, zoals uit De Bruijnes boek *Verbonden voor het*

leven blijkt.⁸

En zo is het onvermijdelijk dat we op den duur gaan drijven op de menselijke geest die met zijn inzicht, ratio en gevoel gaat heersen over Gods Woord, en dat menselijke stemmen de boventoon gaan voeren. Het zal je als 'leek' ook niet meer lukken zelf de Bijbel te lezen, want daarvoor ontbreekt het aan deskundigheid met betrekking tot al die buiten-Bijbelse factoren. Je kunt de hermeneutisch en in diverse wetenschappen geschoolde theoloog niet missen. Maar arme gelovige, wanneer je aan de elite van theologen en wetenschappers overgeleverd bent!

Afschaffing?

Het is uiteindelijk niet meer de heilige Schrift die heerst over mensen met hun meningen, levensgevoel en culturele antenne. De rollen worden omgekeerd. De hedendaagse mens gaat op eigen benen staan en het Woord van God beoordelen. De tijdgeest, het moderne levensgevoel, de (blijkbaar per definitie positief te duiden!) culturele ontwikkeling domineren de Schrift. Daarmee is ten diepste het gezag van het Woord, dat vraagt om geloof, vertrouwen en gehoorzaamheid, opgegeven. Terecht karakteriseerde iemand het 'achterstallig onderhoud' van De Bruijne niet als versterking, maar als "afschaffing van het gezag van de Bijbel".⁹ En een ander: "Levensgevaarlijk. Een mensenwoord tegenover Gods Woord", en: "Gesteund door uw argumenten zullen mensen het Woord van God laten vallen".¹⁰ En weer iemand anders: "Wanneer het Woord beroofd wordt van zijn universele gezag, wordt alles vloeibaar".¹¹

Betovering

In 2017 schreef De Bruijne een uiterst behartigenswaardige column over de betovering door een aangepast Evangelie; met een soft Godsbeeld waarin wij Gods liefde modelleren naar wat wij liefdevol vinden. Met een vervaging van oordeel en toorn en met de behoefte aan een authenticiteit waarbij we alleen nog pruimen wat vanzelf komt en wat ons op geen enkele manier het gevoel geeft dat we tegen onszelf moeten ingaan. Het wordt vanaf preekstoelen met profetische poeha verkondigd en vervolgens dankbaar in de geloofsbeleving geïntegreerd. De Bruijne wilde dit bestrijden, zelfs als dat de vrede onder christenen zou verstoren. Hij meende in zijn preken gewoon de klassieke christelijke leer te verwoorden en die royaal en rechtstreeks uit Bijbel en belijdenis te onderbouwen.

Maar in hoeverre wordt zijn insteek vandaag nog gedragen door de klassieke overtuigingen en belijdenissen? Is hij niet zelf 'betoverd' door zijn eigen opvatting van een in vroegere tijden opgesloten Evangelie en een daardoor in zekere zin genuilkorfd Woord van God?

Het duistere pad ...

Waar loopt deze weg op uit? Te vrezen valt dat uiteindelijk het uitgesproken en geboekstaafde Woord van God bijgezet wordt in het museum van oudheden. Het dateert immers uit lang vervlogen tijden. Meewarig verzochten we: 'zo geloofden ze dat vroeger; wij weten inmiddels meer'. En dat 'meer' heeft zomaar de pretentie van 'beter'.

De Bruijnes methode is breed toepasbaar. Wij weten 'meer' als het gaat over de schepping van de wereld uit het niets; over een historische zondeval; over de bipolariteit van mannelijk en vrouwelijk; over een verzoening door voldoening; of over de biologische onmogelijkheid van opstaan uit de dood ... Wij weten ...¹²

De mens zet vanuit zijn verstand, gevoel, wetenschap of bevattingsvermogen het ontleedmes in de Schriften en gaat heersen over het Woord van God. Dit proces hoeft ons niet te bevreemden, het heeft zich al meermalen voltrokken.¹³ Het heeft geen zin dat te ontkennen of er de ogen voor te sluiten.

Het flakkerende licht van de toverlantaarns van de autonome interpretatie¹⁴ is betoverend. Het sluit naadloos aan bij onze tijdgeest, bij ons gevoel, bij onze menslievendheid, bij onze cultuur, bij onze wetenschap, bij ons verlangen om eigentijds, aantrekkelijk, veilig en 'salonfähig' kerk te zijn. Dat is niet wat De Bruijne beoogt. Maar zijn inzet zal wel ongewenste en ongedachte gevolgen krijgen.¹⁵

Te voorzien valt dat tal van mensen al zingend achter deze lantaarns zullen aangaan, het donkere bos van het aardse leven door ... totdat hun licht is opgebrand en na het onmisbare levenslicht van de heldere zon ook dit laatste zwakke, menselijke licht dooft. Met alle gevolgen van dien.

Belijden?

Bij het overwegen van al deze dingen dringen zich ook vragen op. Met zijn column krijgt hoogleraar De Bruijne een podium in een landelijk dagblad. Met regelmaat mengt hij zich daar resoluut in de kerkelijke meningsvorming en processen. Bui-

ten de kerken om en soms voor de kerken uit. Maar getuigt dat eigenlijk wel van kerkelijke wijsheid en bescheidenheid? Belangrijker is de vraag hoe De Bruijne zich verhoudt tot het

- 4 Is hier niet sprake van een spiritualistische trek? Vgl. dr. J. van Genderen en dr. W.H.Velema, *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek*, p. 110-111: "Bij spiritualistische stromingen treft het ons dikwijls dat de Geest tegenover de letter gesteld wordt. (...) Woord van God in de ware zin is dan het Woord dat de Geest in onze harten spreekt. Bavinck merkt daarbij op dat de verheffing van het inwendig boven het uitwendig woord altijd leidde tot vereenzelving van de Geest met het natuurlijk licht van rede en geweten (...) Tegenover Rome en allerlei geestdrijvers houden wij staande, dat we op de Schrift aangewezen zijn. De Geest bindt ons aan het Woord, dat zijn eigen Woord is. De gelovigen komen daar nooit bovenuit." En verwijzend naar Calvijn en Bavinck: "Hoe licht glijdt onze menselijke geest uit en hoe groot is zijn neiging tot allerlei soort van dwaling! (...) Als de Schrift niet noodzakelijk zou zijn, zou ze haar centrale plaats verliezen. Dan zou er iets anders in het middelpunt komen te staan: de kerk (Rome), de geestelijke mens (spiritualisme), de religieuze gemeenschap (Schleiermacher) of de eigen mening (en ik voeg toe: de eigen tijd of de eigen cultuur, jw.) van de mens."
- 5 Trefzeker verwijst Trimp naar een 'ragfijn semi-pelagianisme' in de leer aangaande het kennen van God. De Almachtige, Eeuwige en Onzienlijke kan feitelijk niet zonder onze inbreng en uitleg om de hinderlijke historische en culturele afstanden te overbruggen en in onze tijd nog verstaanbaar en acceptabel over te komen. Zie mijn 'Het licht van de toverlantaarn', in: *Nader Bekeken*, jrg. 32, nr. 3, maart 2025, p. 98 en 99.
- 6 J. van Bruggen, *CNT Romeinen*. Van Bruggen wees op college al op de gelijktijdigheid van beide werkwoorden in Rom. 1:16 en 18. In het evangelie openbaart God zijn gerechtigheid in een wereld, waarin ook Zijn toorn zich universeel manifesteert.
- 7 Aldus C. Trimp in zijn afscheidsrede.
- 8 Ad de Bruijne, *Verbonden voor het leven. Een theologisch ethisch voorstel rond homoseksualiteit en seksuele diversiteit*, KokBoekencentrum, 2022.
- 9 Dick Westerkamp, *Nederlands Dagblad*, 13 februari 2025.
- 10 Zie: [Een alarmerende boodschap aan theoloog Ad de Bruijne: 'Wat u schrijft is levensgevaarlijk' - Dr. M. Klaassen](#), reactie op een studiedag over het boek *Verbonden voor het leven*, 1 december 2022.
- 11 Diederik van Dijk, *Nederlands Dagblad*, 28 november 2022.
- 12 Diederik van Dijk citeert H. Bavinck: "Het is een langzaam ontbindingsproces. Het begon met terzijdestelling van de belijdenis: alleen de Schrift moest gehoord worden. Dan wordt ook de Schrift losgelaten en gaat men tot de Persoon van Christus terug. Van de Persoon van Christus wordt eerst Zijn Godheid, dan Zijn pre-existentie, vervolgens ook Zijn zondeloosheid prijsgegeven en blijft er niets van Hem over dan een godsdienstig mens, een religieus genie die ons Gods liefde openbaart. Maar ook dat bestaan en die liefde Gods blijkt voor kritiek niet bestand".
- 13 Tijdens de Verlichting begonnen mensen te geloven met hun gezonde verstand; de wonderen gingen als ongeloofwaardig de Bijbel uit. Zo ook de menswording van Gods Zoon en zijn opstanding uit de dood. Vergelijkbare tendensen deden zich later voor in de PKN. En: de theologen gingen daarbij voorop.
- 14 Zie opnieuw mijn 'Het licht van de toverlantaarn', *Nader Bekeken* maart 2025.
- 15 Zoals dat ook het geval was met het rapport *God met ons*: hoewel het niet de bedoeling had te relativiseren, was dat wel het effect. "Het relativisme wordt erdoor in de hand gewerkt en het pluralisme gesanc-tioneerd", J. van Genderen en W.H. Velema, *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek*, p. 98.

gereformeerde belijden over het Woord van God. Enige tijd geleden karakteriseerde hij het verschijnsel 'belijdenis' als niet meer dan een historisch gegroeid instrument om de leer van de apostelen te bewaren. Dat instrument bleek tot nu toe waardevol, maar de Bijbel zegt niet dat het per se zo moet. Misschien passen belijdenissen wel niet meer bij kerk-zijn in een gedemocratiseerde en geglobaliseerde netwerksamenleving. "Laten wij vooral terugvallen op de Twaalf Artikelen, de enige belijdenis die wortelt in de liturgie van de apostolische kerk. Daarnaast kunnen we ontspannen bewegen in de ruimte van latere confessies, als voorbeelden van trouw in eerdere tijden."¹⁶ De typering verraaft distantie: voorbeelden uit de verleden tijd.

Maar ooit heeft hij als beginnend predikant trouw gezworen aan de belijdenis. Zonder die eed kreeg hij geen toegang tot de preekstoel. Meermalen hebben de kerken hem gevraagd die belofte te vernieuwen en met zijn handtekening te bekrachtigen. Hoe kijkt hij daar nu tegen aan?

Helderheid gevraagd

Binnen de NGK zijn de genomen besluiten inzake man, vrouw en ambt al veelvuldig geïmplementeerd. Inmiddels heeft de synode ook besluiten inzake homoseksuele relaties genomen. Niet op basis van de klassieke Schriftleer; De Bruijne signaleerde terecht dat daarin een andere Schriftleer meekomt. Hebben de kerken zich daar überhaupt rekenschap van gegeven? Zijn die daartoe op een transparante, eerlijke en kerkelijke manier in staat gesteld? Het gaat niet aan eerst de bakens te verzetten, daarbij sussende woorden te spreken en er pas achteraf eens over te praten.

De gemeenten van Jezus Christus én de daarin wonende gelovigen hebben recht op klare wijn. En op het heldere Woord van God en een zuivere prediking van de volledige Jezus Christus. Het gaat immers niet om het woord van mensen. "... toen u van ons het gepredikte Woord van God hebt ontvangen, hebt u het ook aangenomen, niet als een mensenwoord, maar (zoals het werkelijk is) als Gods Woord, dat ook werkzaam is in u die gelooft" (1 Tess. 2:13, HSV). ■

**Te voorzien valt dat
tal van mensen al zingend
achter deze lantaarns
zullen aangaan, het
donkere bos van het
aardse leven door ...
toldat hun licht is
opgebrand ...**

¹⁶ Column in het *Nederlands Dagblad*, 11 december 2021.

Evangelie of EVANGELIE

**“Ik ben naar u
toegestuurd om te
vertellen dat we
besloten hebben u
niet dood te maken”**

De spanningen waren opgelopen. In het dorpje waar we als zendingsgezin woonden gonsde het van de geruchten. Binnenkort zou de Indonesische overheid verjaagd zijn en daarmee werden de Papoea's eigenaars van alle (onzichtbare) rijkdom van het land. Het 'heil' was bijna aangebroken! Dat 'heil' was bloedvergieter zeker waard. Omdat we wisten dat er werkelijk geen schijn van kans was dat deze droom zou uitkomen, leek het me goed te vertellen wat de Bijbel zegt over opstand tegen de (wettige) overheid. Maar vooral ook dat echt heil alleen van de Here te verwachten is. Deze boodschap viel niet in goede aarde. Via via kreeg ik te horen dat ik beter m'n mond kon houden als mijn leven me lief was. Reden dat ook in Nederland overleg werd gepleegd over het nu ontstane dilemma.

Het was avond. Ik hoorde buiten nadrukkelijk gekuch en de reactie van onze (waak)hond daarop. Voorzichtig keek ik door het gaas van de deur. Daar, net buiten de lichtcirkel voor ons huis, stond het dorpshoofd. Een goede bekende die tegelijk ook ouderling was. Voor hem hoefden we zeker niet bang te zijn. Zijn gezicht begon te stralen toen ik naar hem toeliep. We wisselden de normale begroetingen. Daarna zei hij: “Meneer dominee, ik heb een heel goed bericht voor u”. Hij gebruikte, opvallend genoeg, dezelfde woorden waarmee ik gewoonlijk uitlegde wat ‘evangelie’ betekent. “Broeder,” reageerde ik daarom, “wat is het goede nieuws (evangelie) dat je me komt brengen?” Hij zei, en straalde nu werkelijk van oor tot oor: “We hebben vanavond als leiders van de opstand een geheime vergadering gehouden en ik ben naar u toegestuurd om te vertellen dat we besloten hebben u niet dood te maken”. Aarzelend heb ik deze boodschapper van dit ‘goede nieuws’ bedankt. Maar

ik moet bekennen dat mijn vrouw en ik die nacht niet in zo'n blijde en dankbare stemming waren. Waarom niet? Was dit dan geen goed bericht? Nu, in de eerste plaats wisten we helemaal niet dat op een na alle ouderlingen zich bij de opstandelingen hadden aangesloten. Ook wisten we niet dat er blijkbaar letterlijk over leven en dood beslist werd. Wat we wel wisten was dat het ultieme doel van deze groep niet was om het goede nieuws van de Bijbel ruim baan te geven. Daarom kon hun beslissing, zo redeneerden we, onaangekondigd ook zomaar teruggedraaid worden. De ‘blijde boodschap’ die het dorpshoofd me gebracht had, gaf in plaats van zekerheid juist grote onzekerheid.

Blij werden we ook niet van het advies dat ruim twee maanden later per brief uit Nederland kwam. Advies van een hooggeleerde adviseur (gelukkig niet van de kerk die ons had uitgezonden!). Kort samengevat was de boodschap: als je niet bereid bent te sterven voor het evangelie, had je geen zending moeten worden. Dat kwam hard aan bij ons als ouders van vier kleine kinderen. Toen de spanningen nog verder opliepen en ons gezin meer dan eens naar een andere post in veiligheid moest worden gebracht, heeft de zending kerk besloten dat het voor ons niet langer verantwoord was op onze eigen post te blijven werken.

Van deze gebeurtenissen hebben we veel geleerd. Het belangrijkste is wel dit: het ‘blijde’ van een ‘blijde boodschap’ hangt echt voor honderd procent af van de *betrouwbaarheid* van degene die de boodschap zendt. Echt EVANGELIE is daarom dat ons leven in alle omstandigheden in de hand is van Hem die de prijs voor ons leven al volledig heeft afbetaald.

HANS BURGERS BOEK OVER HERMENEUTIEK

1. Samenvatting

Hermeneutiek is een belangrijk onderwerp in de theologie van dit moment. Het gaat, kort gezegd, over de wetenschappelijke doordenking van het begrijpen van teksten, van elkaar en van de wereld, en hoe die zaken elkaar beïnvloeden. Prof. Hans Burger heeft hier een boek over geschreven: *Jesus Christ, Hermeneutics and Scripture. From Epistemology to Soteriology*.¹

O

mdat Burger hoogleraar is aan de TUU, de opleiding van de Nederlandse Gereformeerde Kerken, lijkt het mij goed het boek te bespreken. Dat wil ik doen in twee artikelen. In dit eerste artikel geef ik een uitgebreide samenvatting.² Het betoog van prof. Burger vraagt veel van de lezer. Toch hecht ik eraan dicht bij zijn tekst te blijven, om hem zoveel mogelijk recht te doen.

Uitgangspunt en doel

De titel van het boek maakt duidelijk waar het Burger om gaat bij het nadenken over hoe we de Bijbel lezen: volgens hem is het in onze tijd beter om de Schriftleer te benaderen vanuit hoe wij gered worden (reddingsleer,

soteriologie) dan vanuit hoe wij dingen weten (kennisleer, epistemologie). De Schrift moet niet – als een soort bron voor absolute zekerheid – geïsoleerd worden van de drie-enige God, maar moet gezien worden als het middel dat God gebruikt om ons te laten delen in Christus en een nieuwe gezindheid te krijgen (1-2): onze gedachten moeten gelijkvormig worden aan de gedachten van Christus (1 Kor. 2:16) (7). Het doel van Burgers boek is te kijken wat het betekent voor de Schriftleer als we vanuit Pasen en Pinksteren denken, en van daaruit naar God, onszelf en de wereld kijken (9).

Kennis

Burger begint met een historisch overzicht, waarin hij stelt dat er al sinds

De opstanding van Jezus Christus, paneel in de Grote Kerk, Naarden

¹ H. Burger, *Jesus Christ, Hermeneutics, and Scripture. From Epistemology to Soteriology*, Eugene, Cascade Books, 2024. Ik verwijst verder naar de pagina's van het boek d.m.v. cijfers tussen haken in de tekst.

² Een eerdere versie van deze samenvatting is door prof. Burger gelezen voor publicatie. Taalkundig is het artikel daarna nog aangepast, inhoudelijk echter hetzelfde gebleven.

de Middeleeuwen een autoriteitscrisis was in de kerk: wie beslist wat waar is – de paus, de traditie of de Bijbel? De Reformatie koos daarbij voor de Schrift. Die is het fundament voor zekerheid (19-21). De ontmoeting met Christus wordt bij deze op-zich-zelf-staande Schriftleer vaak onderbelicht (45). Vanaf de zeventiende eeuw kwam bovendien de mens centraal te staan. In reactie daarop werd benadrukt dat de Bijbel van buiten komt en dat alleen wat van buiten ons komt absolute zekerheid over God kan geven. Zo was het bijvoorbeeld bij de 19^e-eeuwse theoloog Abraham Kuyper (55, 61).

Dat vindt Burger een probleem. Als we niet beginnen bij de ontmoeting met Christus zou de kennisleer namelijk een neutraal terrein zijn: daar kunnen mensen elkaar vinden. Maar in onze hedendaagse context zijn veel mensen niet meer christelijk en dat neutrale terrein bestaat niet (106). Aan de hand van de Canadese filosoof Charles Taylor laat hij zien dat post-moderne mensen zich als het ware opsluiten in hun meningen, waardoor ze niet openstaan voor wat anders is. De kennisleer is niet een neutraal terrein waar mensen elkaar ontmoeten, maar mensen moeten in een open ruimte gebracht worden waarin ze naar elkaar willen luisteren (75-81).

Bovendien is heel ons bestaan diepgaand door de zonde beïnvloed. Wij zijn gemaakt als *ver-antwoord*-elijke schepselen, maar na de zondeval schiet onze kennis tekort en is er profetische leiding nodig om dat antwoord te kunnen geven: er is verlossing nodig (87-89).³

Drie-eenheid, heiliging

Daarom wil prof. Burger denken vanuit onze redding. Hij begint zijn herpositionering van de Schriftleer bij de leer over de drie-eenheid en

legt daarvoor zijn oor te luisteren bij Ingolf Dalferth.⁴ Volgens Dalferth identificeert God in Christus zich 'aan' iemand – laat Hij zien Wie Hij is – en plaatst Hij zo je leven voor Zijn aangezicht (112, 117). God spreekt ons aan als Vader, Zoon en Heilige Geest. Dat de Vader ons aanspreekt ervaren we in Jezus. De Geest maakt het mogelijk die aanspraak te ervaren. In Jezus brengt God zichzelf tot de mogelijkheid om aan te spreken (114).⁵ Dat verandert je kennis, doordat je nu deelt in het goddelijk perspectief (117). Dat nieuwe perspectief is radicaal anders dan wat je daarvoor had. Om daar meer over te ontdekken laat Burger zich leiden door Oliver O'Donovan⁶. Die wijst erop dat we de Bijbel pas als

kennisbron kunnen nemen als we een wereldbeeld hebben dat begint met het goede nieuws (evangelie) over Christus (151), niet eerder. In het evangelie heeft God met Pasen laten zien dat Hij de wereld nog steeds tot haar doel wil brengen,⁷ en met Pinksteren laat Hij zien dat Hij daar mensen bij inschakelt (151-152).⁸ *Pasen* is daarbij beslissend, wat wij doen voegt daar niet iets wezenlijks aan toe.

De mens moet zijn taak leren invullen vanuit Gods liefde: geliefd door God, delend in Christus, geleid door de Geest, geformeerd door de Schrift, dát is de vernieuwing van het denken (164). Wij moeten wel gehoorzaam zijn, maar dat is geen blinde gehoorzaamheid. We moeten kijken hoe God in situatie A voorschrift B gaf, en vervolgens nadenken over wat in onze situatie X handeling Y zou moeten worden. (163, 168).

Voor alle ethische thema's geldt daarom ook dat ze een eigen geschiedenis van bevrijding uit de zonde hebben of moeten krijgen (165).

De eigenschappen van de Schrift

Daarmee is de centrale plaats van de Schrift gegeven. Maar waarom heeft ze die plaats? Om daarover na te denken neemt Burger Bavinck als gids. Bij Bavinck zijn er, aldus Burger, twee lijnen in de Schriftleer: een formele lijn, die gaat over kennis en gezag, en een dynamische lijn, die gaat over redding en verandering (189). Het is door de Schrift dat Christus gaat wonen in Zijn kerk, we hebben namelijk alleen

gemeenschap met Christus door de apostelen (193, 196).

Burger wil echter verder komen dan Bavinck. We moeten de formele lijn minder benadrukken. Ook al is de Schrift onmisbaar, ze is niet zelf Gods aanwezigheid, maar wel de belichaming van Gods gedachten (208-209). Ik citeer: "Als uitkomst van het goddelijk spreken in het verleden en als middel voor het goddelijk spreken nu, lezen we de canonieke geschriften als Gods woord" (211). Gods Woord, met hoofdletter, moeten we echter reserveren voor de Zoon. In het woord spreekt het Woord (213). En alleen door in het woord te blijven, blijven we in Christus (214).

Ten slotte gaat prof. Burger in op de eigenschappen van de Schrift. In de klassieke weergave van het *gezag* van de Schrift komt dat gezag volgens hem vóór de ontmoeting met Jezus Christus. Maar het moet andersom: de

realiteit van Christus is meer omvattend dan wij kennen en vinden in de Schrift.

De Schrift is wél *afgesloten*, want met Christus heeft God zijn definitieve woord gesproken. De Schrift leert genoeg en is normatief over onze redding, maar we moeten ook open staan voor de Geest en ons door Hem laten verrassen (223-224).

Het lezen van de Schrift

Vervolgens bespreekt Burger hoe we de Schrift moeten lezen. Hoewel het gevaarlijk is te lezen vanuit een dogmatisch systeem is dit tegelijk nodig, stelt hij. Christus is het centrum-buiten-de-tekst. Dat wil zeggen: teksten die *zonder* Hem min of meer losstaan van elkaar zijn *in* Hem aan elkaar verbonden. Christus zorgt voor de eenheid in het grote, niet-onder-

Liefde doet wat onverwacht, nieuw en ruimhartig is (241, 255).

Christus is het centrum van dat grote verhaal. Hij interpreteert de Schrift en onze levens (244). Het Oude Testament is door Hem vervuld. Wij zijn niet meer onder de wet, ook niet onder de tien geboden. Daarom vloeien morele keuzes niet rechtstreeks voort uit Bijbelteksten en moeten wij nu bij een ethische vraag reconstrueren hoe God daarmee bezig is geweest (246-247). Wat is dan de verhouding van Christus tot het Oude Testament? Het is een sacramentele verhouding: Hij is de *betekende zaak* in het *teken* van die teksten (250, 266-268). De tekst van de Schrift krijgt betekenis in relatie tot Christus (261). Door de afsluiting van de canon ligt de letterlijke betekenis wel min of meer vast, maar hoe de tekst tot iemand spreekt, welke associaties iemand erbij heeft, verandert. Dat tweede – hoe de tekst tot iemand spreekt – komt niet uit de tekst zelf op, maar moet wel christocentrisch zijn en bijdragen aan het leven met Hem (265-266).

Daarmee wordt de Bijbel, het object 'boek-met-tekst', vergelijkbaar met brood en wijn in het avondmaal.

Bij het grotere verhaal spreekt Burger liever niet over hét verbond, ook al zijn de verbonden belangrijk, maar moeten we denken vanuit relatie en liefde

erkenning van Christus als Heer zorgt voor erkenning van de Schrift (216-217).

Over de *helderheid* van de Schrift werpt Burger vooral vragen op. De Schrift is *nodig* omdat ze een middel in Gods handelen is en ze is *genoegzaam* omdat ze daarbij het primaire middel is (220). Maar ze is niet *uitputtend*, want de

drukkende verhaal van schepping tot wederkomst (231-232, 234, 238). Om op die manier te leren lezen hebben we een gids nodig (zoals Jezus dat was voor de Emmaüsgangers) en de verlichting door de Heilige Geest (236). Bij dat grotere verhaal spreekt Burger liever niet over hét verbond, ook al zijn de verbonden belangrijk, maar moeten we denken vanuit relatie en liefde.

3 Vgl. ook blz. 94-96, waarin het gaat over de veilige omgeving van het paradijs die we zijn kwijtgeraakt en die hersteld moet worden.

4 Dalferth is een leerling van Jungel. Die laatste schreef het boek: *Gottes Sein ist im Werden* (Gods zijn is in het worden).

5 Dit is een enigszins vrije vertaling van wat prof. Burger schrijft.

6 Oliver O'Donovan is een vooraanstaand Brits ethicus binnen de Anglicaanse kerk.

7 In de woorden van O'Donovan: Hij herstelt de morele orde.

8 Hij herstelt ook morele 'uitvoerders'.

Christus is daarin wel werkelijk aanwezig, maar het is een *middel* dat God gebruikt als *teken* voor de betekende zaak, Christus zelf (267-268).

Leren vanuit de Schrift

Bij het lezen van de Schrift en het gevormd worden door de Schrift heb je de gemeente nodig (274). In de gemeente moet er openheid zijn naar elkaar, maar wel vanuit de beginselen van het geloof (283-284). Waar gezamenlijke openheid is voor de Geest mogen we verwachten dat we de Bijbel als Gods woord begrijpen en dat die betekenis krijgt voor ons leven hier en nu (287, 314, 318).

Ik geef in een paar zinnen de lijn van het boek weer: De drie-enige God wil ons vernieuwen naar het beeld van Christus. Voor die radicale verandering gebruikt Hij de Schrift. Elke tekst moet met het oog op Christus gelezen worden. Dat doe je niet alleen, maar samen met de gemeente. De Schrift vormt ons handelen, maar ons handelen vergroot ook het begrip van de Schrift.

Het slotakkoord

Tenslotte brengt Burger zijn betoog in praktijk door naar de ecologische crisis van onze tijd te kijken. We zagen dat Burger wil denken vanuit en over onze verandering in Christus (322), maar in

opnieuw de Schrift lezen (329). Zo bevestigt de ecologische crisis de stelling van het boek: we moeten beginnen met de verlossing in Christus en de hervorming naar Zijn beeld. In Christus heeft God ons en zijn schepping verlost (334). Nu gebruikt Hij de Bijbel om ons in Christus te laten delen en aan Hem gelijkvormig te maken. De werkelijkheid vult daarbij ons begrip van de Bijbel aan.

In het tweede artikel hoop ik een aantal vragen te stellen aan deze studie. ■

De Schrift gaat wel voorop in de vernieuwing van ons denken, maar de Schrift “geeft ons niet alle kennis van de inhoud van de verlossing”, stelt Burger

Zo worden we door de verschillende dingen die we in de kerk *doen* ingeleid in het geheim van het geloof (292). Als voorbeeld neemt Burger het begrip genade. Je leert dat kennen uit de daden van God die we in de Schrift lezen. De Schrift gaat voorop en vormt ons denken en ons handelen. Maar als wij genadig handelen, begrijpen we weer beter wat de Schrift daarover zegt. Er is een voortdurende wisselwerking (292-296).

Zoals ik het boek begrijp, staan daarin alle vormen en praktijken min of meer naast elkaar: gemeentelven, verkon- diging, charismatische gaven, diaconie, etc. (298, 313, 317).

de ecologische crisis zien we juist het kapitalistische, koloniale, mens-gecen- treerde moderne denken.

En het westerse christendom deed daarin mee! (327, 329)

Het *sola Scriptura* (‘de Schrift alleen’) heeft ons niet kunnen weerhouden van het meewerken aan het ontstaan van de ecologische crisis. Als we vanuit het *sola Scriptura* denken, komen we deze ecologische crisis niet te boven. De Schrift gaat wel voorop in de vernieu- wing van ons denken, maar “geeft ons niet alle kennis van de inhoud van de verlossing” (329-330). We moeten vanuit ervaring en empirische kennis

Het eeuwige leven

*volgens de narcis en
met de modderkruiper*

... en een eeuwig leven

Het twaalfde artikel van
het Apostolicum in de 21e eeuw

Het eeuwige leven is een *aards* bestaan. De Apostolische Geloofsbelijdenis verbindt dit laatste geloofsartikel aan het voorafgaande: Ik geloof de opstanding¹ van het *vlees* én een eeuwig leven. Daarom begin ik met het boek van de natuur, het eerste boek van God, dat “(...) voor onze ogen is als een prachtig boek, waarin alle schepselen, groot en klein, de letters zijn, die ons te aanschouwen geven wat van God niet gezien kan worden, namelijk *zijn eeuwige (!) kracht en goddelijkheid (...)*” (NGB art. 2). Ik kijk naar een bloempje en een beestje, en zij openen het tweede boek van God.

De narcis

Jesaja zag in de woestijn een vrolijke narcis (Jes. 35:2).² Luisterend naar die trompet van de lente zag hij het nieuwe leven. En hij begreep wat hij zich daarvan mocht voorstellen: de vernieuwing van het oude leven. Het leven-van-nu wordt gecontinueerd. Door het vernietigende vuur van Gods oordeel heen. Een verborgenheid, door geen oog gezien, door geen oor gehoord, in niemands hart ooit opgekomen (HC antw. 58). Het geheim van het graf, waarin mijn lichaam vergaat, maar we geloven, dat – als we uit de aarde verrijzen – onze zielen verenigd zullen worden met het *eigen* lichaam waarin zij geleefd hebben (NGB art. 37).³ De belofte van een veldbloem.

Herstel en transformatie

Er komt een dag waarop alles vergaat. Petrus schrijft daarover in 2 Petrus 3:7en10. Dezelfde Petrus preekt in Handelingen 3 over Jezus “(...) die in

de hemel moest worden opgenomen tot de tijd aanbreekt waarover God van oudsher bij monde van zijn heilige profeten heeft gesproken en *waarin alles zal worden hersteld*”.

Psalm 102 zegt eerst dat de aarde en de hemel – het werk van Gods handen – zullen vergaan, om in dezelfde zin het beeld op te roepen van een

worden begraven in 't stukje Kanaän, dat zijn vader Jakob had gekocht (Joz. 24:32). Daarom is onze toekomstverwachting *aardsgezind*.

In mijn jeugd, in de jaren na de vernietigende Tweede Wereldoorlog, werd vooral het verlangen naar “t zalig hemellevens” gepreikt. Een aardsgezinde verwachting was verdacht: jij hangt

De luister van de HEER, de schoonheid van onze God **kan alleen gezien worden in het licht van de hemel**

verkleedpartij: *aarde en hemel zullen als kleren verslijten, God verwisselt ze als een gewaad*.

Hebreeën 12 waarschuwt dat God (nog) eens de aarde zal doen beven, al wat geschapen is zal wankelen en verdwijnen, *zodat blijft wat onwankelbaar is*.

Er komt dus een dag van de totaalvernietiging, met als verrassende uitkomst: de transformatie en het herstel van alle dingen. Hoe dat zal gebeuren, dat weten we niet, zegt Calvijn, het gaat erom dat het *zal* gebeuren, en wel ‘op één en hetzelfde moment’.⁴

Aardsgezind

De mens is ooit genomen uit de aarde en zal eens worden begraven in de aarde. Gods kind wordt onlosmakelijk aan de aarde vastgehecht. Zoals onze vader Abraham en zijn Sara.

Hun graf was het begin en onderpand van Kanaän en van de aarde, en dus van de nieuwe aarde, die ze eens in bezit zouden nemen (Rom. 4:13).⁵ In dat geloof is het lichaam van Jozef vier eeuwen bewaard in Egypte om te

te zeer aan dit leven. Nu klinkt de roep om in onze droom van het nieuwe leven niet de aarde te vergeten.⁶ Het is de echo van de narcis. Jesaja zag dit bloempje schitteren: *de luister van de HEER, de schoonheid van onze God*. Dat kan alleen gezien worden in het licht van de hemel. Dat licht is nu nog wat diffuus: er ligt een grauwsluiertje over Gods schepping (Jes. 25:7). Die wordt als de hemel naar de aarde komt (Op. 21:2,3) – de hémel is aardegericht! – eenvoudig weggenomen. Dan zal de oude aarde blinken in al Gods werken, die eindelijk volkomen heerlijkheid bezitten, en *in die luister* zullen wij God eeuwig prijzen.

Gerechtigheid

Dat geldt ook van ons nieuwe *bestaan*. De Schepper kroonde de mens door Hem gemaakt met glans en glorie (Ps. 8:6). Maar de rijke Job zit plots in de armoede van het stof en 't vuil, van voetzool tot kruin overdekt met kwaadaardige zweren (Job 2:7). Hij roept tot God, hij wil gerechtigheid. En hij krijgt het! In zijn latere leven

zegt God hem, nog meer dan in zijn vroegere bestaan (Job 42:12). Jesaja ziet het nieuwe leven als een tijd van wraak en vergelding, ook vergoeding (Jes. 35:4, 61:2 en 7). En de Heer Jezus ziet dát gebeuren in het eeuwige leven (Luc. 18:30). Kinderen van God, gekwetst en verloren in dit leven, ze mogen voor de eeuw die komt wat terugverwachten van God. Onze hemelse Vader zal zijn kind recht doen. God zal ons verrassen: Hij haalt al-wat-voorbij-is weer terug (Pr. 3:15).

Terugweg

Deze droom wordt bevestigd als Jesaja met de narcis in de hand een weg ziet door de woestijn: de 'Heilige Weg'. En dat is een *terugweg* (Jes. 35:8-10). Zijn profetie ziet natuurlijk allereerst op de terugkeer van de ballingen, maar het Bijbelse actueel profetische spreken opent het perspectief op het nieuwe leven. We komen terug in ons oude, maar vernieuwde bestaan. Is dat niet geweldig nieuws voor ons in deze tijd van veel verwoesting door oorlog, geweld, natuurrampen en angst voor de totaalvernietiging? Steeds groter is de schade door misbruik van de schepping. Mogelijk zijn we het punt van

dominee roept in een preek: wij gaan deze aarde niet behouden, tot spijt van alle milieuactivisten.⁷

Die president luistert niet naar de roep van de Palestijnen. En zou die prediker ooit geluisterd hebben naar de narcis, dat vrolijke bloempje, dat stukje zuchtende schepping, dat reikhalzend uitziet naar de openbaring van de luister van Gods kinderen?⁸ De schepping heeft heimwee naar de eerste mens, die zoon van God werd genoemd (Luc. 3:38). Alsof de lijdende schepping verzucht: was Adam er nog maar! Er is een terugweg, en het is ongeloflijk. De Sadduceeën schudden het eigenwijze hoofd. Jullie dwalen, zegt de Heer (Mat. 22:23 en 29). Jullie dwazen, zegt Jesaja, je bevindt je niet op de Heilige Weg.

Thuis

De aarde is ons door de Schepper niet als chaos, maar om-te-bewonen gegeven (Jes. 45:18). De aarde is ons thuis. En God, die de woestijn van ons leven ziet, gaat voor het wonder van het herstel. De woestijn zal bloeien. De Schepper laat niet los wat zijn handen hebben gemaakt. *Hij* ziet een weg terug, *ik* zie het niet, mijn verstand

God, die de woestijn van ons leven ziet,
gaat voor het wonder van het herstel.

De woestijn zal bloeien. **De Schepper laat niet los wat zijn handen hebben gemaakt**

no-return voorbij. De president van de VS van Amerika roept de Gazanen toe: het is spijtig, maar jullie huizen liggen in puin, ga niet terug! En een

begrijpt het niet, maar God gaf dus Jesaja deze terugweg te zien, en ... de oude profeet ziet 'm door de woestijn *gebaand* (Jes. 35:8).

- 1 Vroeger sprak men van 'wederopstanding'. Dat zegt meer dan 'opstanding'. Het gaat om een herrijzenis.
- 2 NBG51: narcis, SV: roos, NBV21: lelie.
- 3 HC antw. 57 heeft 't over 'dit mijn vlees', eens 'weer met mijn ziel verenigd'.
- 4 Geciteerd door Koert Mostert in zijn Masterthesis *Ik geloof de opstanding van het vlees, de visie van Johannes Calvijn op de mens vóór en na de herschepping*, 2023, p. 27.
- 5 Preek over Zondag 22 in M.J.C. Blok VDM, *Beleden beloften*, 1969, p. 209.
- 6 Ad van der Dussen, *De aarde en de hemel trouw blijven. Een boek over Christelijke levenskunst*, 2023. Al in 1991 vroeg drs. W.G. Rietkerk: Is er een profetische visie over de toekomst van de aarde? Vgl. zijn boek *De aarde en haar toekomst*, p. 8.
- 7 Preek van ds. A. Schot, in: ds. G. Beens, ds. A. Schot, ds. A.J. de Waard, *De aarde en de hemel trouw blijven. Bijbelse waardering voor boerderij en visserij*, 2022, p. 26.
- 8 Romeinen 8:17 in NBV21, anders vertaald dan in de eerste editie van de NBV. Het gaat om de oorspronkelijke luister van de mens, zoals de eerste mens, Adam, die heeft gekend in zijn zondeloze staat.

Die weg is gebaad door Jezus Christus. Met zijn komst in deze wereld, zoals beschreven door Marcus. Lees het eerste hoofdstuk, waarboven met kapitalen staat geschreven: **BEGIN VAN HET EVANGELIE VAN JEZUS CHRISTUS**. Het begint met de doop van Jezus van Nazaret. Als Hij weer uit het water van de Jordaan opkomt, dan gaat Hij als de beloofde Messias onmiddellijk naar de woestijn, om zich daar te confronteren met de grote vernietiger van de aarde (Op.11:18), de duivel. Hij, die vanouds eropuit was en is om de aarde onbewoonbaar te maken. En dan volgt er een veelbelovend zinnetje: Jezus 'leefde er te midden van de wilde dieren'. Het nieuwe, herstelde leven begint ... in de kring van de wilde dieren, de dieren van de woestijn.⁹ (Mar. 1:13)

De modderkruiper

Ik woon in het mooie land van Altena, tussen de rivieren. Hier is veel water. Té veel, vooral voor de boeren die goed grasland willen hebben. Dus wordt water weggepompt. Niet uit Het Pompveld achter Waardhuizen, een bescheiden Natura 2000-gebied, waar de modderkruiper wordt beschermd. Zo mag dit beestje de intensieve landbouw overleven. In dus een reservaat, nu zijn kleine thuis, waar wij 'm in ons grote, drukke huis er niet bij kunnen hebben. Terwijl de modderkruiper toch dezelfde rechten heeft als wij mensen. Ook aan de dieren heeft God de aarde ter bewoning gegeven.¹⁰ Denk aan Psalm 148, waar alle bewoners van de hemel en de aarde worden opgeroepen om de naam van de HEER te loven. Op zijn bevel zijn zij geschapen, Hij gaf hun een plaats voor eeuwig en altijd. Wie zijn 'al de bewoners van de aarde'?

Dat zijn zeemonsters en oceanen, vuur en hagel, sneeuw en rook, stormwind, alle bergen en heuveltoppen, houtdat-vrucht-draagt, alle ceders, dieren van het veld, dieren in de wei, alles wat kruipt (!) en op vleugels gaat ... En ja, ook koningen, vorsten, alle leiders van de aarde, jonge mannen en jonge vrouwen, oud en jong tezamen: laten zij loven de naam van de HEER. De modderkruiper en ik zijn dus medebewoners, wij bewonen samen de aarde; laten we dan ook samenleven. Eens zullen we samen ... spelen (Ps. 104:26).

Dieren in de hemel

De grote belofte van het nieuwe leven. Johannes heeft 't gehoord van de troon in de hemel: *Alles maak Ik nieuw* (Op. 21:5)! Hij heeft de nieuwe hemel en de nieuwe aarde gezien, die God aan Jesaja had beloofd: "Zie, Ik schep een nieuwe hemel en een nieuwe aarde" (Jes. 65:17-25). Het gaat om een *herschepping*, laat de HEER Jesaja zeggen, de vernieuwing van het *oude* bestaan, het leven van mens en dier. Er zal ook vrede zijn onder de dieren, zoals de wolf en het lam, de leeuw en 't rund, de slang. God redt mens en dier (Ps. 36:7, Jona 4:11). En het dier is maar geen bijproduct. Luister naar Gods uitgebreide antwoord aan de arme Job, waarin al Gods scheppingen voorbijkomen (Job 38-41). Vele dieren worden bij naam genoemd. Lees de vrolijke psalm 104: "Hoe talrijk zijn uw werken, Heer. Alles hebt U met wijsheid gemaakt, vol van uw schepselen is de aarde". Eens waggelde een pinguïn uit de hand van de Schepper. De HEER moet hem glimlachend hebben nagekeken. Wat doet het dan de hemel als een wetenschapper constateert dat

door menselijk toedoen de meeste van de achttien pinguïnsoorten nu zo ernstig bedreigd zijn in hun voortbestaan dat ze voor het einde van de 21^e eeuw in het wild waarschijnlijk zijn uitgestorven?¹¹ Gelukkig, de hemel heeft erin voorzien. Toen Johannes een kijkje mocht nemen in de hemel zag hij *midden voor de troon en eromheen* vier wezens, lijkend op een leeuw, een jonge stier, een mens en een jonge adelaar (Op. 4:6-8). Ze worden wel geduid als de microschepping. Ze zijn omringd door de regenboog, dat teken – direct na de zondvloed – van Gods trouw aan 'al wat leeft'. Wie uit kracht van Gods genadeverbond zijn kind mag heten, leert Vader kennen van zijn verbond met de natuur.

De aarde wil dansen

De Heer Jezus dacht aan het natuurverbond toen Hij opstond van het avondmaal en onder meer Psalm 114 zong.¹² Die psalm is in de vertaling NBV21 een heus loflied: *Laat de aarde dansen voor de Heer*.¹³ Het lied denkt terug aan Israëls uittocht uit Egypte, en ziet dan springende bergen en heuvels die vrolijk huppelen als lammeren: de aarde danst. En Christus nam dus dit lied in de mond toen Hij zich opmaakte om het offer van zijn leven te brengen. Voor wie, voor wat? Hij is de Heiland van de wereld, Hij redt heel de schepping. Deze Verlosser van al-wat-leeft wordt door Paulus uitbundig geprezen. Als hij in de kring van Gods genadeverbond is opgenomen, zingt hij van de vervulling van het natuurverbond. Hij brengt met vreugde dank aan de Vader, die ons gered heeft uit de macht van de duisternis en ons heeft overgebracht naar het rijk van de Zoon:

Beeld van God, de onzichtbare, is Hij, eerstgeborene van heel de schepping: in Hem is alles geschapen, alles in de hemel en alles op aarde (...) in Hem heeft heel de volheid willen wonen en door Hem en voor Hem alles met zich willen verzoenen, alles op aarde en alles in de hemel door vrede te brengen met zijn bloed aan het kruis (Kol. 1:15-20).

Gods theater

Calvijn heeft de schepping een theater genoemd, het schouwtoneel van Gods glorie: "Het zo harmonisch geordende wereldbestel is als een spiegel waarin wij God kunnen aanschouwen die anders voor ons onzichtbaar is". Voor die spiegel hangt nu de grauwsliuier vanwege onze zonden. Gelukkig, je ziet in de wereld nog wel vonkjes

belijdt. De catechismus leert ons nu al het begin van de eeuwige vreugde in het hart te voelen (HC antw. 58). Dat is een les, geen spontaan gevoel. Ons hart is van nature ongevoelig als het gaat om de tekens van Gods luister. En dan klagen we wel dat we God in dit leven niet zien. Met Jezus is het hemels licht in de wereld gekomen. Bekijk heel de schepping in dát licht, en ontdek dan reeds nu dat een veldbloem en een kruipend diertje letters zijn uit het boek van de natuur, die je ... Góð te aanschouwen geven, God in zijn luister en in zijn schoonheid. Twee letters, die je oog scherpen om reeds in deze oude wereld, en vooral stráks in Gods nieuwe wereld van alle kanten overstelpt te worden door de onmetelijke kracht van Gods heerlijkheid.

Gods tuin

"Welke troost put u uit het artikel over

De catechismus leert ons nu al het begin van de eeuwige vreugde in het hart te voelen.

Dat is een les, geen spontaan gevoel

oplichten van Gods heerlijkheid, maar de transformatie zal de schepping weer doen glanzen, zonder vlek of rimpel. Dat is het ultieme doel van herschepping.¹⁴ In het licht van de zon is dus nog veel van Gods luister te zien. Hoor elke dag weer het verhaal van het firmament (Ps. 19). Het is een kwestie van *luisteren* en *kijken*, dan zul je er niet aan voorbijzien. Geen mens kan zich verontschuldigen (Rom.1:20). Dat geldt temeer voor het kind van God dat de opstanding van het vlees én het eeuwige leven

het eeuwige leven?" (HC vr. 58). Jesaja antwoordt: "De HEER troost Sion, Hij biedt troost aan haar ruïnes, Hij maakt haar woestenij aan Eden gelijk, haar wildernis wordt als een tuin van de HEER. Het zal een oord zijn van vreugde en gejuich, waar muziek en lofzang klinken" (Jes. 51:3). Die lofzang komt van héél de schepping,¹⁵ een machtige polyfonie en een eindeloos welluidende symfonie. ■

9 De dieren genoemd in Jesaja 34. Opvallend, elk dier wordt bij de naam genoemd: uil, roerdomp, raaf, ransuil, jakhals, struisvogel, hyena, bok, pijlslang en buizerd. Dieren die God niet zal vergeten! Ook voor hen is er een eeuwige toekomst. Zie Raymond R. Hausoul, *Gods toekomst voor dieren. Van schepping tot nieuwe schepping*, 2019. Vgl. ook Hans Burger, 'Verlossing in Jezus Christus: relevant voor heel de schepping. Over Nieuwe Testament en ecologie', gepubliceerd op Theologie.nl.

10 Hun aarde is onze aarde, schrijft prof. drs. H.M. Ohmann op p. 80 van zijn artikel 'Dieren kijken ons aan' in de opstelbundel *Een levendige voorstelling*, 1993.

11 Marcel Haenen, *Pinguïns en de mensen, geschiedenis van een belaagde vogel*, 2023, p. 12.

12 Mat. 36:30. 'De lofzang', dat zijn de zg. Halleel-psalmen 113-118.

13 Matthijs de Jong en Cor Hoogerwerf, *Hemels groen. Nieuw licht op duurzaamheid als Bijbels thema*, 2024, p. 170/1

14 Koert Mostert a.w. p. 27.

15 *Ik word niet getroost op m'n eentje, wel individueel en persoonlijk, maar toch zo dat ik met miljoenen anderen buig voor een Troon waarvoor de ganse schepping aanwezig is...* Ds. M.P. van Dijk, *Onze enige troost en het komende Rijk*, 1980, p. 142.

**“Nadat Jezus
luid geroepen
had, blies Hij
de laatste adem
uit. En het
voorhangsel
van de tempel
scheurde van
boven tot onder
in tweeën.”**

(MARCUS 15:37-38)

Jan Luyken, *Scheuring van het voorhangsel in de tempel van Jeruzalem*

Jezus en het gescheurde voorhangsel

Golgota, een vrijdagmiddag in het voorjaar.¹ Er staan drie kruisen opgesteld, waaraan drie mannen zijn opgehangen. Gevangenen, veroordeeld tot een schandelijke marteldood, die hier worden geëxecuteerd. Hun doodsstrijd is een hels spektakel, dat wel meer dan een dag kan duren. De omstanders maken spottende opmerkingen, vooral over de middelste gekruisigde: Jezus van Nazaret. Toch zijn de mensen niet helemaal op hun gemak. Rond het middaguur was – volkomen onverwachts – het licht uitgegaan, zodat niet alleen Golgota maar ook de wijde omgeving in duisternis gehuld werd. Maar drie uur later ging de zon weer schijnen.

Dramatisch moment

De man in het midden is nog niet dood. Integendeel, luid en duidelijk klinkt zijn

stem: “Mijn God, mijn God, waarom hebt U Mij verlaten?” Even later hoort men Hem nog iets anders roepen, nadat Hij zijn dorst heeft geleest door wat zure wijn te drinken: “Volbracht!” (verg. Joh. 19:30). Dan sterft Hij. Marcus vertelt het zo, letterlijk vertaald: “Jezus uitte een groot stemgeluid en blies de adem uit”. Deze gekruisigde sterft dus niet terwijl Hij versuft is van uitputting, of met een gedempte schreeuw in doodsnoed. Het lijkt er eerder op dat Hij een triomfkreet slaakt en daarvoor heeft Hij blijkbaar adem genoeg. Wanneer Jezus sterft, is dat een actieve daad, bij volle bewustzijn.

Dit sterven is een van de meest dramatische momenten uit de geschiedenis. De zonsverduistering was al een veeg teken, maar behalve Johannes vertellen alle evangelisten dat het voorhangsel van de tempel van boven tot onder in tweeën scheurde toen Jezus stierf. Johann Se-

bastian Bach heeft in zijn *Johannes-Passion* zelfs de tekst uit Matteüs ingevoegd om dat unieke moment muzikaal te kunnen uitbeelden: het scheuren van het voorhangsel, met tegelijkertijd het beven van de aarde en het splijten van de rotsen.

Erkenning

Terug naar Marcus. Deze evangelist had als enige al over ‘scheuren’ gesproken, bij de onderdompeling van Jezus in de Jordaan door Johannes de Doper. Toen Jezus uit het water omhoogkwam, zag Hij de hemel openscheuren (Mar. 1:10; verg. Jes. 63:19b). Vanuit de hemel klonk een stem, de stem van de Vader: “Jij bent mijn geliefde Zoon, in Jou vind Ik

¹ Volgens diverse geleerden was het 3 april van het jaar 33.

vreugde”. En wat vertelt Marcus direct na het openscheuren van het voorhangsel? De Romeinse centurio, die verantwoordelijk was voor de terechtstelling en recht tegenover de gestorven Jezus

Om precies te zijn telde de tempel twee voorhangsels: het eerste als afscherming van het heilige deel, waar alleen de priesters mochten komen; het tweede als afscherming van het allerheiligste

sel. Dat was volgens Joodse bronnen vuistdik, eerder te vergelijken met een tapijt dan met een gordijn. En het had enorme afmetingen: ongeveer 11 meter hoog en 7 meter breed. Bovendien begon de scheur bovenaan en liep tot beneden door, niet andersom. Daarom kon dit absoluut geen mensenwerk zijn. Het leek alsof God de Vader vanuit de hemel met onzichtbare hand het voorhangsel in tweeën trok bij de dood van zijn Zoon.

Het leek alsof God de Vader vanuit de hemel **met onzichtbare hand het voorhangsel in tweeën trok** bij de dood van zijn Zoon

stond, verklaart: “Werkelijk, deze mens was Gods Zoon”! Deze officier, als buitenstaander een onverdachte getuige, beaamt zonder het te beseffen wat de hemelstem zei toen Jezus gedoopt werd. Hij moet erkennen dat de manier van sterven van de man in het midden bovenmenselijk is. Jezus van Nazaret hoort bij de hemel. Hij is geen machteloos mens, maar een godenzoon, sterker nog: de Zoon van God.

Hemels teken

Het voorhangsel was een kunstig weefsel van kostbare stoffen, voorzien van een patroon met cherubs. Eerst in de tabernakel (Ex. 26:31-33; 36:35), later in de tempel van Salomo (2 Kron. 3:14), die door de Babyloniërs werd verwoest en door Zerubbabel provisorisch herbouwd. Ten tijde van het Nieuwe Testament liet koning Herodes de Grote een groots restauratieproject uitvoeren: de Tweede Tempel. Maar nooit was het heiligdom van de HEER vrij toegankelijk.

deel, Gods troonzaal, waar uitsluitend de hogepriester naar binnen ging. Dat gebeurde slechts een keer per jaar, op Grote Verzoendag. Hij voltrok dan een reinigingsritueel door het sprenkelen van dierenbloed, afkomstig van het zondoffer, als teken van verzoening tussen God en zijn volk. Het voorhangsel dat bij Jezus' sterven scheurde, hing waarschijnlijk voor het allerheiligste. Regelmatig was reiniging of reparatie van zo'n voorhangsel nodig. Daarom had men altijd extra exemplaren op voorraad. De Tweede Tempel beschikte over een speciale ruimte waar meisjes aan de voorhangsels en wandtapijten voor het heiligdom konden werken. Volgens een apocrief verhaal behoorde de 16-jarige Maria tot deze groep meisjes; zij zou bezig geweest zijn purper en scharlaken te spinnen toen de engel Gabriël haar bezocht.²

Dat het voorhangsel scheurde, was een hemels teken. Matteüs vermeldt wel een gelijktijdige aardbeving en het splijten (letterlijk: scheuren) van de rotsen, maar voert dit niet aan als natuurlijke oorzaak van het gescheurde voorhang-

Hartverscheurend

Wat betekent dit? God maakt allereerst een emotioneel gebaar, bij wijze van rouwklacht. In Israël was het de gewoonte om eigenhandig je kleren te scheuren, van boven naar beneden, als teken van ontsteltenis en rouw.

Denk bijvoorbeeld aan de profeet Elisa, vlak nadat hij er getuige van was dat zijn voorganger Elia in de hemel werd opgenomen. “Toen hij hem niet meer zag, greep hij zijn kleren en scheurde ze doormidden” (2 Kon. 2:12, Willibrordvertaling). Trouwens, ook de hogepriester had met een theateraal gebaar zijn gewaad gescheurd tijdens het verhoor van Jezus door het Sanhedrin. Naar zijn mening sloeg Jezus godslasterlijke taal uit door desgevraagd te verklaren dat Hij inderdaad “de Zoon van de Gezegende” was (Mar. 14:61-63). Nu is het God de Vader, die vanuit de hemel een scheur trekt in zijn ‘gewaad’: het verhullende voorhangsel van het allerheiligste, vanwege de dood van zijn geliefde Zoon.

Zo laat God zich in het hart kijken. Door het schokken van de grond en het splijten van de rotsen wordt de aarde bij dit goddelijke rouwbetoon betrokken.

Uit alles blijkt hoe hartverscheurend het is, wat op Golgota gebeurt.

Superieure hogepriester

Het scheuren van het voorhangsel heeft nog een andere betekenis, die we op het spoor komen door de brief aan de

dat tweede voorhangsel doormidden gescheurd. God maakte eigenhandig een opening in die eeuwenoude afscherming. Dat gaf aan Jezus de ruimte om (symbolisch) het allerheiligste binnen te gaan en in de hemel als hogepriester verzoening te doen met zijn eigen bloed. Jezus ging door het voorhangsel heen naar binnen, als onze voorloper (Heb. 6:19-20). Zo baande Hij voor ons de weg

bestemd voor reparaties) uit handen van een gevangengenomen priester, die in ruil daarvoor bedongen had dat men hem in leven zou laten. De voorhangsels werden als oorlogsbuit meegenomen naar Rome en daarna bewaard in het paleis van keizer Vespasianus.³ Uiteindelijk zijn ze verloren gegaan.

De Romeinen hebben de tempel bijna compleet verwoest. Tegenwoordig is alleen de westelijke muur nog over, beter bekend als de Klaagmuur. Maar wie op de Zoon van God vertrouwt, heeft niets te klagen. Jezus' sterfdag was geen gewone vrijdag maar Goede Vrijdag. Via Hem kunnen we God vrijmoedig benaderen in gebed, zonder enige belemmering.

Nu wij een hooggeplaatste hogepriester hebben, die de hemelsferen is doorgedaan, Jezus, de Zoon van God, moeten we vasthouden aan het geloof dat we belijden (...) Laten we dus zonder schroom de troon van Gods genade naderen, waar we telkens als we hulp nodig hebben barmhartigheid en genade vinden (Heb. 4:14-16). ■

God maakte eigenhandig een opening in die eeuwenoude afscherming

Hebreeën. Behalve in de evangeliën komt het voorhangsel binnen het Nieuwe Testament alleen ter sprake in dit geschrift. De lezers, messiaanse Joden, worden aangemoedigd zich niet langer te oriënteren op het heilige land, de heilige stad en de heilige tempel, maar op het hemelse heiligdom. Daar doet Jezus continu dienst als onze superieure hogepriester, aldus de boodschap van Hebreeën. Eens en voor altijd heeft Hij het offer voor onze zonden gebracht, door zichzelf op te offeren aan het kruis. Jezus gaat alle aardse hogepriesters te boven.

Hebreeën 9 beschrijft het aardse heiligdom tamelijk nauwkeurig. De lezers krijgen als het ware een rondleiding door het prototype, de tabernakel. Dat was niet vrij toegankelijk. "De voorste tent, die is ingericht met de kandelaar en de tafel voor de toonbroden, wordt het heilige genoemd. Achter het tweede voorhangsel bevindt zich de tent die het allerheiligste genoemd wordt" (Heb. 9:2-3). Maar bij het sterven van Jezus is

tot God, en wij mogen achter Hem aan. Hij is zelf de weg; een nieuwe, levende route.

Broeders en zusters, dankzij het bloed van Jezus kunnen we zonder schroom het heiligdom binnengaan. Hij heeft voor ons met zijn lichaam, door het voorhangsel heen, een nieuwe, levende weg gebaad, en doet nu als hogepriester dienst in het huis van God (Heb. 10:19-21).

Vrijmoedig gebed

Dankzij de Joodse geschiedschrijver Flavius Josephus weten we wat er met de voorhangsels gebeurde toen de Romeinen de tempel van Jeruzalem binnendrongen in het jaar 70 na Chr. Als ooggetuige en afkomstig uit een priesterfamilie was Josephus goed op de hoogte. Hij vertelt dat generaal Titus de voorhangsels onbeschadigd kreeg aangereikt (inclusief purper en scharlaken

² Het zogeheten *Proto-evangelie van Jakobus* (2^e eeuw), hfst. 10.

³ Flavius Josephus, *De Joodse Oorlog* VI 387-391; VII 158-162.

MARTEN MICRON

2. Schuilen bij God – Microns kerkleer

Een jongen dwaalt angstig over de heide – waar kan hij heen? Het is nacht en hij kan de gevaren rondom hem niet goed zien, maar hij weet dat er wolven zijn in dit gebied. Ook is hier laatst iemand overvallen door struikrovers. Veilig is het hier niet. Hoor! Een stem roept hem om binnen te komen. Hij kijkt op. Daar staat een kasteel, dáár zal hij veilig zijn.

Zó ongeveer, zou je kunnen zeggen, keek Marten Micron tegen de kerk aan. In het vorige artikel schreef ik over zijn leven. In dit artikel wil ik naar voren halen wat hij in zijn boek *Van de weerdicheydt, nuttheydt ende noodicheydt der christelicker vergaderingen* schrijft over de kerk: over haar geschiedenis, haar doel en haar kenmerk. Aan het eind vat ik samen waarom volgens Micron de kerk waardig, nuttig en nodig is.

De geschiedenis van de kerk

Voor Micron is het duidelijk dat de kerk niet pas begint met Pinksteren. Natuurlijk, op de pinksterdag is er wel iets groots gebeurd, maar de geschiedenis van de kerk begint in het paradijs. Het is de wil van God geweest om vanaf het begin van de wereld een kerk te verzamelen. Dat werk heeft Hij voortgezet na de zondeval. Het was toen ook noodzakelijker, want – ik kom daar straks op terug – het volk van God moest beschermd worden tegen de satan. Na de val heeft de HEER vijandschap gezet

tussen zijn kerk en – zoals Micron het noemt – de kerk van satan. Die twee staan constant tegenover elkaar in deze wereld.

Die vijandschap zie je door heel het Oude Testament heen. De kerk wordt steeds weer verwoest door het geweld van satan en de zonde van de mens. Als het van de mensen had afgehangen, was er al heel snel geen kerk meer geweest. Maar het hangt van God af. Hij zorgt ervoor dat de kerk steeds opnieuw wordt opgebouwd. In de latere geschiedenis van Israël gebruikt de HEER daarvoor profeten. Het lijkt erop dat Micron zo ook de zestiende eeuw zag. De kerk was helemaal vervallen, er waren alleen nog maar ruïnes over. Maar de Herder van de kerk heeft in zijn goedheid profeten gestuurd die de kerk opnieuw hebben opgebouwd. Micron denkt daarbij aan mannen als Zwingli en À Lasco.

De geschiedenis van de kerk is dus een geschiedenis waarin ze tegenover de wereld, de satan en de zonde staat. Daarom heeft ze te maken met tegenstand

en dus ook met vervolgingen. Het kan niet anders dan dat de kerk een kruis te dragen heeft, want ze is een vreemdeling in deze wereld. Dat kruis blijkt uit 'alledaagse' dingen, zoals ziekte en de zorgen die je om je kind kunt hebben, maar ook uit lichamelijke vervolging of het nieuws daarover. Dat laatste heeft Micron zelf meegemaakt. Een zekere Hoste van de Katelyne was in Londen zijn gemeentelid geweest en met hem gevlicht uit Engeland. Zijn kind was door Micron gedoopt. Op 27 april 1555 werd Hoste te Gent verbrand, omdat hij in de kerk een priester openlijk tegen sprak en beschuldigde van dwaalleer. Aan Micron had hij eens geschreven:

Ook verblijd ik mij meer in het kruis dan dat ik mij bedroef, wanneer ik overleg hoe noodzakelijk het voor ons allemaal is. Want God wil niet dat wij onze harten hier op wereldse dingen zullen zetten, maar veel meer op onvergankelijke, namelijk de hemelse dingen. Ook wil Hij dat wij weten zullen, dat wij hier als

vreemdelingen neergezet zijn. Hier hebben we geen thuis. Hij maakt ons klaar voor kruis en lijden en niet voor gemak. En dit alles opdat wij Christus in onze vervolging en pelgrimstocht aan alle mensen bekend maken.¹

Het overlijden van Hoste raakte Micron zozeer dat hij er een boek over schreef. Als ik dat op me laat inwerken, komt er een vraag bij mij op: als wij horen van christenvervolging in het buitenland, raakt ons dat dan echt? En ervaren wij dat als onderdeel van ons kruis?

De geschiedenis van de kerk is onder-tussen wel een geschiedenis met een doel. Micron zegt: we moeten hier het Loofhuttenfeest vieren totdat we verwelkomd worden in de hemelse tenten, die niet door mensenhanden gemaakt zijn. Het Loofhuttenfeest was het jaarlijkse feest waarbij de Israëlieten terugdachten aan hun reis door de woestijn (Lev. 23:33-43). Zo moeten wij naar onszelf kijken: ook al hebben we

een vaste plek, we moeten toch constant het Loofhuttenfeest vieren. We moeten ons bewust zijn van de tijdelijkheid van ons bestaan. We zijn onderweg

Het eerste doel is de eer van God. God wordt geëerd doordat in de kerk zijn Naam en zijn evangelie centraal staan. Dat gebeurt door te preken, te

We moeten hier het Loofhuttenfeest vieren totdat we verwelkomd worden in de hemelse tenten, die niet door mensenhanden gemaakt zijn

naar een ander Vaderland. Hier zijn we nog niet thuis, pas in de hemelse tenten zijn we écht thuis. Daar moeten we niet verdrietig over zijn, maar dat feest moeten we juist *vieren*. Het is een feest om te beseffen dat we als kerk van de Heer onder zijn zorg op weg zijn naar het beloofde land.

Het doel van de kerk

Micron zet zijn boek in met het formuleren van het doel van de kerk.

belijden en te prijzen. Je zou het zo kunnen zeggen: in de kerk wordt God geëerd doordat éerst goed wordt geluisterd naar wat Hij zegt en vervolgens aan heel de wereld wordt bekendgemaakt wat gehoord is.

¹ Hertaald. De originele tekst staat in: F. Pijper, *Bibliotheca Reformatoria Neerlandica. Geschriften uit den tijd der hervorming in de Nederlanden*, 8e deel, Martinus Nijhoff, Den Haag, 1911, p. 209.

Door te preken wordt het goede nieuws verkondigd. Door te belijden wordt na-gesproken wat God voor-gezegd heeft. Het doen van belijdenis, persoonlijk of als gemeente, én het schrijven van belijdenisgeschriften (zoals de geloofsbelijdenis van Nicea) zijn daarbij eigenlijk één en hetzelfde. Door beide wordt openlijk bekend gemaakt wat geleerd is uit Gods Woord. Ook in de lofzang wordt eerst geluisterd en daarna na-gesproken. Want daarin worden Gods grote daden herhaald om Hem zo te danken en te eren.

Het tweede doel van de kerk is de redding van de mens. Zelfs in het paradijs was dat al het doel. De mens kon namelijk vallen. Daarom heeft God de zevende dag apart gezet en twee bomen in het paradijs een bijzondere plek gegeven. Zo gaf de HEER een uiterlijke godsdienst waarmee Adam zijn dienst aan Hem vorm kon geven en zich kon wapenen tegen de listen van satan.

Na de zondeval wordt dit nog dringender. Doordat God veel geboden geeft, zijn er veel manieren waarop de mens in zonde kan vallen. De wereld is een gevaarlijke plek voor mensen. Maar ook na de val 'wil God dat er in de wereld een heilige vergadering van de godzaligen wezen zou'.² God gaat toch door met de kerk. Zij is de uiterlijke vorm om Hem te dienen. Daar wordt zijn wil geprekeerd en er wordt gewezen op Christus, die onze Verlosser is. Het is gevaarlijk om te denken dat je de kerk niet nodig hebt, want het hart van de mens is traag om het goede te doen, maar haast zich het verkeerde te doen. Het Woord moet *aangezegd* worden. Micron schrijft daarover:

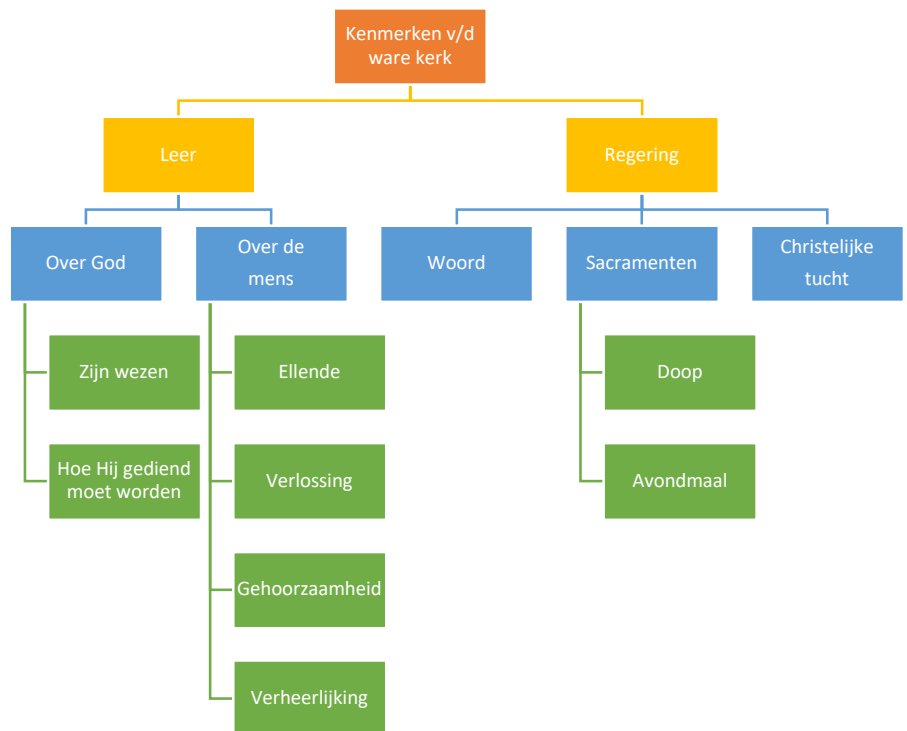
Niemand moet het smoesje vertellen dat hij thuis een Bijbel heeft. Ik neem dan maar aan dat ze die ijverig lezen (al zijn

er genoeg huizen waar de bijbel met een dikke laag stof bedekt is, of achter glas is weggestopt om er mee te pronken), toch is de dienst van het Woord, naar de inzetting van Christus, veel krachtiger en kan die ook het hart beter raken. Want van nature zijn wij allemaal zeer blind en toegeeflijk voor onszelf. Daarom kunnen wij, wanneer we de Bijbel voor onszelf lezen, niet zo goed over onze gebreken vermaand worden als wanneer wij door een ander openbaar worden vermaand.³

met Batseba, zo werd hij door de herder teruggebracht naar de schaapskooi. Micron vergelijkt het Woord zelfs met de harp waardoor Sauls gemoed gestild werd.

Het kenmerk van de kerk

Wij zijn gewend om te spreken over drie kenmerken van de kerk: de zuivere bediening van het Woord, de zuivere bediening van de sacramenten en de handhaving van de christelijke tucht. Als je de Nederlandse Geloofsbelijdenis goed leest, merk je dat Guido de Brès daar eigenlijk anders over spreekt: het kenmerk is "kortom, dat men zich richt

Het Woord staat dus centraal in de kerk. Micron zegt daar prachtige dingen over. Door de dienst van het Woord worden velen uit de duisternis van dwaling omhooggetrokken naar het licht van de waarheid. Het is de kaars waarmee de vrouw uit het Evangelie van Lucas de verloren munt zoekt. Door het Woord kwam David tot berouw na zijn zonde

naar het zuivere Woord van God".⁴ Het is niet onmogelijk dat De Brès, die lid was van de vreemdelingenkerk in Londen, hierin beïnvloed is geweest door Micron. In ieder geval waren deze twee reformatoren in hun denken over het kenmerk van de kerk één. De bron voor heel het bestaan is de openbaring die God ons geeft in zijn Woord. De

dienst aan God wordt niet gevonden in de inzetten van mensen, maar in de regel van het goddelijke Woord.

Daarom onderscheidt Micron twee kenmerken: de leer van de kerk en de regering van de kerk. De leer is het essentiële punt. Daaruit blijkt namelijk of de kerk Gods Woord inderdaad naspreekt. In de regering laat de kerk zien hoe ze vanuit Gods Woord wil leven.

dingen uitgericht worden naar het bevel van de Heer en wanneer zij alle drie zich uitstrekken naar hetzelfde doel als de leer van de kerk?⁷ Daaraan kan de ware kerk herkend worden. In hoe ze zich opstelt zie je dat ze trouw is aan het Woord.

Voor ons betekent dit dat wij de kenmerken van de kerk niet mogen hantieren als afvinklijstje of iets dergelijks. Ze verwijzen naar iets diepers: spreekt de

Het is als met die jongen die rond-dwaalt op de hei: door een stem wordt hij naar binnen geroepen om veilig te zijn in het licht van de waarheid. ■

Wij mogen de kenmerken van de kerk niet hanteren als afvinklijstjes. Uiteindelijk stellen ze ons voor de vraag of de kerk zich in alles richt naar het zuivere Woord van God

De leer bestaat uit twee onderdelen. Allereerst de leer over God. Dan gaat het over de drie-eenheid, en over wat de Vader, de Zoon en de Geest doen. Maar ook, voor ons misschien wat onverwacht, over hoe Hij gediend wil worden. Daarnaast is er de leer over de mens:⁵ over zijn ellende, redding, gehoorzaamheid en verheerlijking.

Dat is dus het eigenlijke kenmerk: spreekt de kerk in haar belijdenis het Woord van God na? Na de leer – *wat de kerk gelooft* –, komt ook de regering – *hoe de kerk gelooft*. Immers, ware eredienst is niet alleen in het hart, maar laat zich ook zien in het leven. Daarom is het tweede kenmerk van de kerk haar regering, of kerkorde.⁶ Die bestaat uit de ons bekende onderdelen: zuivere prediking, zuivere bediening van de sacramenten en de handhaving van de christelijke tucht. Die drie, en daarmee de kerkorde of kerkregering als geheel, zijn goed en zuiver “wanneer al deze

kerk in haar belijden de Schrift na en leeft ze ook vanuit dat geloof, handelt ze vanuit dat geloof? Uiteindelijk stellen de kenmerken ons voor de vraag of de kerk zich in alles richt naar het zuivere Woord van God.

Waardig, nuttig, nodig

‘Waarom is de kerk waardig, nuttig en nodig?’ – dat is min of meer de titel van Microns boek. We hebben gezien dat de kerk *waardig* is omdat Gó d zich zo aan mensen verbindt. Zijn Naam wordt daar geprezen in de prediking, de confessie en de lofzang. Zo wil Hij gediend worden. De kerk is zijn instelling en Hij wil in haar midden zijn.

Ze is *nuttig* omdat God door de uiterlijke bediening van Woord, sacrament en tucht de harten van de mensen bekeert en de mensen richt op zijn wil.

Ze is *nodig* omdat ze de veilige plek is waar de mens beschermd wordt tegen alle listen van de duivel en de zwakheden van het vlees.

2 Hertaald. De originele tekst in: H.T. Wendt, *Marten Micron (1522/1523-1559) – Minor Prophet*, Summum, Kampen, 2024, p. 306.

3 Hertaald. De originele tekst in: Wendt, *Marten Micron*, p. 380.

4 Art. 29.

5 De lezers die bekend zijn met Calvijn ontdekken dat Micron en Calvijn hierin gelijk denken. De Institutie begint er namelijk ook mee dat de heilige leer bestaat uit twee delen: kennis over God en over onszelf.

6 Ook dit is een klassiek-reformato-
rische tweeslag. De Franse kerken stelden kerkorde en belijdenis op dezelfde synode vast en modelleerden de een naar de ander (zie: E.A. de Boer, ‘Introductie [op de Franse Geloofsbelijdenis]’ in: M. te Velde (red.), *Confessies. Gereformeerde geloofsverantwoording in zestiende-eeuws Europa*, uitg. Groen, Heerenveen, 2009, p. 361-364.

7 Hertaald. De originele tekst in: Wendt, *Marten Micron*, p. 330.

Gesignaleerd

Op het moment dat ik dit stukje schrijf (eind maart) is de CGK-Synode 'conditioneel' gesloten.

Het moderamen was gekomen met het plan om het kerkverband te verdelen in twee afdelingen: kerken die zich aan de synodebesluiten willen houden en kerken die – met name wat betreft het toelaten van vrouwelijke ambtsdragers en het accepteren van homorelaties – een andere koers varen. De afdelingen, elk met eigen classes en particuliere synodes, zouden zo niet verantwoordelijk zijn voor elkaars besluiten. Eens in de drie jaar zou een overkoepelende synode zaken van algemeen belang bespreken, zoals zending, emeritering en de Theologische Universiteit Apeldoorn.

Het was een laatste poging om het kerkverband niet uiteen te laten vallen.

Zo'n voorstel roept wel vragen op. Ben je zo in feite toch niet twee kerkverbanden geworden? Want welke vergadering kan in zo'n 'constructie' besluiten nemen over principiële zaken die gelden voor alle kerken? En: hoe kan er zo vorm gegeven worden aan de 'katholiciteit' van de kerk? Want hoe zullen zusterkerken (in binnen- en buitenland) tegen een kerkverband met twee 'afdelingen' aankijken? Misschien willen ze wel met de ene, maar niet met de andere afdeling een zusterkerkrelatie onderhouden, of aangaan ... En zal de praktijk niet zijn dat steeds meer kerken (en kerkleden!) van synodebesluiten gaan afwijken? Zie de ontwikkeling in de NGK!¹

Het moderamenvoorstel heeft het niet gehaald: het draagvlak bleek minder dan de vereiste 80%. Vooral de kerken die ruimte willen om af te wijken van de synodebesluiten stemden tegen.

Na de afwijzing van het voorstel wilde het moderamen de synode maar definitief sluiten. Verder vergaderen had geen zin meer. Maar uiteindelijk werd een voorstel van ds. Van der Rhee aangenomen om de synode *conditioneel* te sluiten. De vergadering zal alleen worden heropend wanneer aan (één van) de volgende voorwaarden is voldaan:

1. Er moeten zaken zijn waarover besluitvorming niet verder uitgesteld kan worden.
2. Kerken die afgeweken zijn van eerdere synodebesluiten moeten in groten getale aangeven zich daar opnieuw aan te willen houden.

In zijn motivering van het voorstel bracht ds. Van der Rhee naar voren dat er op alle niveaus al veel gezegd is over hermeneutiek en ecclesieologie, maar dat hierover verder praten geen zin heeft wanneer kerken bij voorbaat aangeven niet terug te zullen komen op hun (van de synode) afwijkende besluiten. Want dan gaat het slechts om een poging tot rechtvaardiging (achteraf) van die eigen besluiten.

Waar het om gaat is dat Christus als Koning Zijn gezag uitoefent – door Zijn Woord, en via ambtsdragers/kerkenraden die vanuit dat gezaghebbende Woord leiding geven. Democratiserende en nivellerende tendensen mogen dus niet bepalend zijn.

In de kerkorde is dat geborgd met artikel 31: besluiten die unaniem of in meerderheid genomen zijn, en gebaseerd op dat Woord van God, dienen voor vast en bondig gehouden te worden. Maar in de huidige situatie kan dit artikel onmogelijk nog functioneren. Het gaat uiteindelijk dus om een crisis rond het gezag van Gods Woord.

In de tweede conditie van het voorstel wordt dus een laatste appel gedaan op kerken om terug te komen van hun afwijkende besluiten. Pas dan is er weer hoop voor een gezamenlijk verder optrekken. Maar de kans dat dit gebeurt, lijkt niet groot ...

Laten we hopen en bidden, dat de HERE nog een opening geeft en – waar nodig – ook terugkeer naar Zijn gezaghebbende Woord. ■

¹ Twee NGK-predikanten, Chris van Zwol en Ruud Stolper, reageerden kritisch op de recente NGK-besluiten ten aanzien van mensen met homoseksuele relaties (zie ND 24 maart 2025, pag. 14). Een teken aan de wand!

DE BIJBEL, VAN BEGIN TOT EIND

Marjan Douma-Dwarshuis en Erik Dwarshuis

*"Alsjeblift! Een boek voor jou!
Veel leesplezier!"*

Zo stond het op het kaartje bij het boek. Op verzoek van de redactie kreeg ik het toegestuurd. Nieuwsgierig begon ik meteen te lezen. Al heel snel kreeg ik er inderdaad veel plezier in! Het las fijn en makkelijk! Meestal sla ik het voorwoord van een nieuw boek eerst over, maar hier sprak het me meteen aan: een paar kleine pericooptjes met aansprekende titels. Zoals: 'Logisch dat je over wonderen leest'; 'Wat je leest is betrouwbaar'; 'Ook wat we niet begrijpen geven we door'.

Daarna volgt in dat voorwoord een korte intro over de naam van God. Het waarom en het verschil tussen de namen Heer en HEER. En een uitleg over de speciale naam waarmee God Zichzelf noemt: 'Hij die er is'. Het lijkt mij dat daar prima de naam JAHWEH geïntroduceerd had kunnen worden. Beetje jammer dat die niet genoemd wordt, dacht ik.

De twee auteurs

Wie zijn de auteurs? Erik Dwarshuis is predikant in een van de Nederlandse Gereformeerde Kerken en Marjan Douma-Dwarshuis, zijn dochter, heeft de studie Taalwetenschap gedaan en is logopedist. Samen schreven ze dit boek: een laagdrempelige hervertelling van de Bijbel voor volwassenen. Marjan heeft ervoor gezorgd dat de taal in het boek eenvoudig en duidelijk Nederlands is: korte zinnen, geen moeilijke woorden of begrippen. Erik schrijft:

Zondag vertelde ik tijdens de preek over het boek dat ik samen met onze dochter Marjan heb geschreven ...

Het heet: *Het verhaal van de Bijbel. Duidelijk en kort*. Maar het is veel meer dan een boek alleen ... Toen ik de landelijke evangelisatie-adviseur van de NGK belde, reageerde die enthousiast: Het boek dat jullie geschreven hebben, daar was ik naar op zoek. Maar het bestaat nog niet! Nu krijgen mensen die meer willen weten van de Bijbel een kinderbijbel in handen gedrukt ... Maar je wilt hen toch liever een boek voor volwassenen geven? Iedereen moet horen dat zo'n boek er nu is.

Doelgroep

We kennen het allemaal: je hebt een collega, vriend, buurvrouw, die niets van de Bijbel weet, maar wel interesse heeft. Je hebt er weleens een gesprek over. Of je zoon of dochter krijgt verkering met iemand die niet gelooft.

Wat kun je iemand geven die benieuwd is naar de inhoud van de Bijbel? De meeste mensen zijn niet gewend om veel te lezen. De Bijbel is een dik boek en niet altijd makkelijk te begrijpen. Maar je kunt een volwassene toch ook niet een kinderbijbel geven! Dan lijkt het een beetje alsof christenen in kinderverhalen geloven. Voor die situaties hebben Erik en Marjan nu een boek geschreven, gericht op volwassenen. In een paar uur te lezen. Het boek is in toegankelijk Nederlands geschreven (taalniveau B1). Iedereen kan het begrijpen, ook wie niet van lezen houdt, geen kerkganger is en niets van de Bijbel weet. Daardoor is het geschikt voor iedere volwassene die meer wil weten over de Bijbel. Of je nu voor het eerst de Bijbel leest of die al een beetje kent.

Inmiddels blijkt de doelgroep ruimer te zijn! De uitgever kwam op het idee om er ook een evangelisatieproject van te maken. Daarom is er ook een laag geprijsde paperback uitgekomen. Zo kan een kerk of een andere organisatie een hele stapel paperbacks tegen die lage prijs aanschaffen, om uit te delen. Daarnaast is het hele boek door Marjan ingelezen. Het is er nu dus ook als luisterboek.

Opzet en inhoud

Het boek bestaat uit drie delen.

Elk deel bestaat uit een aantal korte hoofdstukjes, 71 in totaal. Het zijn geen losse verhalen, maar ze vormen een doorlopend verhaal met een duidelijke boodschap voor iedereen. Dezelfde boodschap als van de Bijbel, het verhaal dat al eeuwenlang wordt doorverteld. Alles wat voor een goede kennismaking met de Bijbel van belang is staat erin.

Deel I: Het verhaal over Jezus, de vier evangeliën in het Nieuwe Testament.

Deel I is verdeeld in 23 hoofdstukjes, van Matteüs tot en met de Hemelvaart.

Waar begin je te vertellen aan iemand die nog niets van de Bijbel weet? Heel bewust hebben de schrijvers ervoor gekozen te beginnen bij Jezus. Waarom? Hij is de hoofdpersoon van de Bijbel. Daarom zijn ze gestart met het evangelie zoals de apostelen het vertelden.

Deel II: Wat vooraf ging, het Oude Testament

Deel II, over het Oude Testament, is natuurlijk wat dikker dan het eerste: 32 hoofdstukjes. Ook hier komt alles wat belangrijk is voor een goed verstaan van de Bijbel aan de orde: de schepping, Adam en Eva, de ongehoorzaamheid, Abraham, Jacob en Ezau, Egypte, Mozes, Gods Verbond, de priesterdienst met wetten en regels, Rechters, Boaz en Ruth, Samuël, koningen, profeten, Esther, Wijsheidsboeken en als laatste de profeet Maleachi, als de aankondiger van Jezus. Met waar het kan een verwijzing naar een eerdere of volgende gebeurtenis. Zo wordt de eenheid van de Bijbel duidelijk. Bijvoorbeeld: het offeren van Abrahams zoon Isaak wordt verbonden aan het offer van Gods enige Zoon; de bittere kruiden bij de uittocht staan symbool voor de bittere tijd in Egypte; wierook als symbool van de gebeden; profetieën die na jaren vervuld worden, en zo kan ik nog wel even doorgaan. Ondanks het feit dat ik al mijn leven lang naar de kerk ga en meedoe aan Bijbelstudie, leerde ook ik nieuwe verbanden en betekenissen!

Deel III: Het vervolg, het Nieuwe Testament vanaf Pinksteren tot en met Openbaring

Dit deel over het tweede gedeelte van het Nieuwe Testament heeft 16 hoofdstukjes: over de komst van de Heilige Geest, het evangelie voor alle volken, de tegenwerking door de Joden, de bekering van Paulus en alle brieven van de apostelen. Het deel eindigt met de brieven en de visioenen in Openbaring. En dan volgt een 'Tenslotte', met de oproep van het Johannesevangelie: "De wonderen in dit boek zijn uitgekozen met een bedoeling. Het gaat erom dat jullie geloven dat Jezus de Messias is, de Zoon van God. Als je gelooft in Jezus, krijg je het eeuwige leven".

Achterin het boek staat een lijstje met wat jaartallen en tips voor wie meer wil weten van de Bijbel. Elk hoofdstukje is in vijf minuten te lezen. Door het taalgebruik lees je gemakkelijk door en zo krijg je in één lijn de Bijbel van begin tot eind. En dat is precies de bedoeling van de schrijvers. Je krijgt inzicht in de betekenis van de geschiedenissen en het verband ertussen. Je merkt goed dat dit boek geschreven is door iemand die de Bijbel grondig kent!

Taalniveau

Het is heel fijn dat de teksten van de theoloog-schrijver zijn 'vertaald' in eenvoudige taal door de logopedist-schrijver. Moeilijke woorden en begrippen zijn omgezet in eenvoudig Nederlands. Natuurlijk zijn er begrippen en uitdrukkingen,

zoals profetie en evangelie, die niet weggelaten kunnen worden, omdat ze nodig zijn om de betekenis van een verhaal uit te leggen. Die worden even uitgelegd voor lezers die de Bijbel helemaal niet kennen. Dat geldt ook voor begrippen als 'Jezus is de Zoon van God' en 'Jezus is God'.

De schrijvers hebben geprobeerd zich tijdens het schrijven steeds te verplaatsen in iemand die de Bijbelse taal voor het eerst hoort. Daar zijn ze goed in geslaagd.

Slotopmerking en conclusie

Niet eerder heb ik een boek gelezen, waarin je de inhoud van de hele Bijbel zo soepel kunt lezen. *Het verhaal van de Bijbel* is echt een aanrader voor iedereen die meer wil weten over de Bijbel. Of je die nu voor het eerst leest of hem al heel lang kent. Waarom? Wel, je leest in een paar uur (zes uur maar) de hele Bijbel! Natuurlijk niet de finesses, maar wel de grote lijn. En ontbreekt het daar vaak niet aan bij ons allemaal? Juist die grote lijn raken we gemakkelijk een beetje kwijt door dat we vaak kleine stukjes lezen.

Daarom sluit ik af met deze oproep: catecheten, evangelisten, ouders, opa's en oma's: dit is het perfecte cadeau voor wie nieuwsgierig is naar de Bijbel! Stimuleer het lezen ervan.

Erik en Marjan, ik ben jullie dankbaar voor dit geweldige werk!
Geve de Here dat dit boek velen tot zegen mag zijn! ■

N.a.v:
E. Dwarshuis
en M. Douma-
Dwarshuis, *Het
verhaal van de
Bijbel. Duidelijk
en kort*, Zwolle,
Uitgeverij Schol-
ten, 2024, ISBN
9789083453026,
256 pag.,
prijs: € 19,95.
Paperback: € 5,00
(alleen te bestellen
in grote oplage).
Ook verkrijgbaar
als e-book én
luisterboek (stem:
Marjan: in 6 uur
het hele boek).

UIT DE WAARHEIDSVRIEND
VAN 27 FEBRUARI 2025

In De Waarheidsvriend van 27 februari 2025 schrijft ds. A.J. Mensink over het, me dunkt, actuele thema identiteit. Er wordt wat afgeworsteld door veel mensen over de vraag wat hun identiteit eigenlijk is. Ook door christenen. Mensink vraagt zich af of er in dat verband geen winst te behalen valt door de doop nadrukkelijker te betrekken bij de beantwoording van de vraag wie je eigenlijk bent. Hij schrijft daarover onder de titel 'Ik ben gedoopt, dus ik ben'.

Doop en identiteit

In een mum van tijd is identiteit een van de meest besproken en omstreden thema's in onze maatschappij geworden. Met name toen begrippen als 'diversiteit' en 'gender' in politiek en onderwijs hun intrede deden. Kinderen en jongeren worden steeds vroeger voor de levensvraag geplaatst: wie ben ik en hoe kom ik daarachter?

Tijdens de afgelopen decennia voltrok zich een proces van individualisering. Identiteit was dus al langer iets waar elk individu een eigen ruimte in moest hebben. Wie jij bent en wilt zijn, daar heeft een ander niets mee te maken en van te vinden. De tijd waarin onze persoonlijke identiteit afgeleid was van – en ondergeschikt was aan – een collectieve identiteit (van familie, traditie of kerk) is allang voorbij. Het leek een bevrijding: eindelijk jezelf te mogen zijn. Ook onder christenen is deze gedachte wijdverbreid. Het is zelfs als evangelie verkondigd: bij God mag je jezelf zijn, God vindt jou oké zoals je bent.

Heftige strijd

Tegelijkertijd nam het aantal mensen met een identiteitscrisis sterk toe. Ik vind het aangrijpend om in een boek als *Homo in de Biblebelt* (2022) levensverhalen van christenen te lezen die een heftige strijd van vertwijfeling hebben gestreden rond hun seksuele geaardheid en hun identiteit. Een vergelijkbare strijd wordt door veel pubers, tieners en jongvolwassenen gestreden rond vragen als: Wie ben ik? Wie mag ik zijn, ook als ik de Heere wil dienen? Hoe vind ik mijn identiteit?

In het meeworstelen rond deze vragen valt het mij op dat in gesprekken en publicaties nauwelijks de doop ter sprake wordt gebracht. Zoals omgekeerd in publicaties over de doop nauwelijks iets wordt gezegd over de betekenis voor onze identiteit. Mogelijk zegt iemand dat doop en identiteit niets met elkaar te maken hebben. Identiteit is geen Bijbels maar een modern woord. Bovendien moet je psychologie en theologie niet door elkaar halen. Dat beaam ik. Maar zegt onze doop niet alles over ons leven en zijn vragen? In de doop gaf de Heere ons een teken en zegel voor iedere dag. We spreken over ons gedoopt-zijn in de tegenwoordige tijd: ik ben gedoopt, ik ga als een gedoopte door het leven. Ook als het over mijn identiteit gaat. Ik probeer in dit artikel een paar eerste verkenningen op dit terrein te doen.

Vergoddelijking van onszelf

In onze doop worden wij aan de Heere verbonden en in Christus ingelijfd. Wij zijn niet meer los te denken van Hem. Ons leven staat in het licht van de relatie die Hij met óns aangaat. Dat is het tegenovergestelde van onze natuurlijke neiging om ons van onze Schepper los te maken en de beschikking over ons eigen leven te claimen. Zo komen we tot de vergoddelijking van onszelf en ons eigen ik - ons ego wordt almaar groter en dominant. Met alle gevolgen van dien overigens: de liefde tot God boven alles en tot de naaste als onszelf sterft onder de liefde die we tot onszelf koesteren. Daarom zijn we op sterven na dood, met onze cultuur. Zonder relatie geen identiteit.

In de doop roept de Heere ons echter bij onze naam en verbindt Hij Zich aan ons. De oude, zondige manier van leven waaraan ook wij van nature zo gehecht zijn, wordt in de dood van Christus begraven. Dat betekent dat ons oude ego geen bestaansrecht meer heeft en dat wij ons daarom als dood houden voor de zonde (Rom. 6:11). In een nota van onze kerk stond ooit de indringende zin: in de doop worden wij onteigend. Wat zitten we hier dicht bij antwoord 1 van de Heidelbergse! Ik ben niet meer van mijzelf, maar van Jezus Christus. En ik heb daarom 'alle zeggenschap over mijzelf verloren' (berijming dr. H. van 't Veld, *Weerklank* lied 366).

In de doop worden wij eveneens geplaatst onder de heerschappij van de opgestane Christus, geroepen tot een nieuw leven waarin we bevrijd zijn van de slavernij aan onszelf en toegewijd zijn aan Hem. Door de Heilige Geest leert Hij ons op de wijze van bekering en wedergeboorte het leven zoals Hij bedoeld heeft. Dat is het leven waarin wij tot onze (Zijn!) bestemming komen. Dat is het leven waarin wij aan het beeld van Christus gelijkvormig worden gemaakt - aan Zijn identiteit.

Bodem vanuit de doop

In de doop spreekt God een nieuwe identiteit over ons uit. Ze is daarom een geschonken identiteit. Een genadig verleende identiteit waarin de Heere mij niet vastprijkt op mijn verleden.

Mijn identiteit ligt niet in wat ik gedaan of gepresteerd heb (positief of negatief), mijn identiteit ligt niet in mijn afkomst, noch in het ideaal dat ik bereiken wil, mijn identiteit ligt ook niet in mijn seksualiteit of een karaktertrek - mijn identiteit ligt in Christus. Ik bepaal daarom ook niet zelf wie ik ben of wil zijn, ik zoek daarvoor geen bevestiging bij gelijkgezinden of lotgenoten - ik buig de waag zelfs om: in plaats van 'wie ben ik' leer ik allereerst te belijden 'van wie ik ben! Zo deed Paulus dat toch ook in Handelingen 27:23? Pas als ik weet van wie ik ben, weet ik wie ik zelf ben. Tegelijk belijden we met ons doopformulier dat de Heilige Geest ons wil toe-eigenen wat we in Christus hebben. Onze nieuwe identiteit in Christus wordt in ons leven op een persoonlijke wijze concreet, met de gaven en de persoonlijkheid die elk mensenkind uniek maken. Dit voltrekt zich doorgaans niet zonder strijd, een strijd die voor velen óf in de tienerjaren plaatsvindt óf tijdens crises in de volwassenheid. Deze strijd kan gaan over gender en seksualiteit maar evengoed over de zin en waarde van het eigen concrete bestaan, bijvoorbeeld na traumatische ervaringen. Deze vragen krijgen een bodem vanuit de doop: voordat ik zelf iets over mijn identiteit kan zeggen, heeft de Heere er al iets over gezegd! Het heeft iets bevrijdends om onze identiteit niet in de eerste plaats in onszelf te zoeken, in zelfaanvaarding of zelfdefiniëring. Van dat laatste kun je hopeloos moe en onzeker worden. Ik kan pas 'ik' zeggen als ik eerst iemand anders 'Ik' heb laten zeggen.

Welk spoor

Een fijnzinnig voorbeeld van dit geloof las ik in een uitspraak van ds. Willem Jan van de Velde, bestuurslid van 'Hart van Homo's': 'Ik ben in de eerste plaats christen, maar ook zoon van, broer van (...) en homo.' Me dunkt dat elke gedoopte christen in deze volgorde over zijn identiteit mag spreken. Daarmee weerspreken we de tijdgeest die ons oplegt dat we onze eigen identiteit kiezen en die vervolgens moeten verwetkelijken. Zo roept Paulus ons op: 'Word aan deze wereld niet gelijkvormig' (Rom. 12:2). Daarna schrijft hij uitgebreid over het gelijkvormig worden aan Christus in een nieuwe, geheiligde identiteit. Wie zijn identiteit kent, weet namelijk ook welk spoor hij moet volgen. Bij identiteit hoort ook altijd een bepaalde ethiek, een moraal. Wie van zichzelf is, leeft ook vóór zichzelf. Als het ego de bron is, is het ook doel en norm van ons leven. Wie van de Heere is, leeft voor Hem (Rom. 14:7-8)!

Uiteraard is daarmee niet alles gezegd. Vele andere factoren bepalen onze persoonlijke identiteit. Daarom kan onze identiteit ons ook nog steeds veel hoofdbrekens geven, waarbij professionele hulp nodig en mogelijk is. Maar in onze doop ligt een principiële vertrekpunt. Dat is een vertrekpunt voor iedere dag die we als gedoopte christenen mogen beginnen. Wie zijn dag voor Gods aangezicht begint met de overdenking van zijn doop, krijgt licht over zijn leven, zijn identiteit en zijn weg. Ik ben gedoopt, dus ik ben. ■

**‘De wereld heeft Hem
vervolgd, ze zal ook zijn
leerlingen vervolgen’**

UIT GEREFORMEERD KERKBLAD
VAN 28 FEBRUARI 2025

‘Verwacht geen godsdienstvrijheid’, zo luidt de titel van een boeiende beschouwing van drs. Piet Houtman in het Gereformeerd Kerkblad (28 februari 2025). Vrijheid van religie is een thema waaraan nogal wat heel verschillende kanten zitten. En onproblematisch is het allerminst. Houtman schrijft:

Godsdienstvrijheid is nooit vanzelfsprekend

In Nederland houden we de mensenrechten hoog en daar is godsdienstvrijheid er een van. Godsdienstvrijheid ligt aan de bron van ons bestaan als zelfstandige staat. Nu we als christenen een minderheid geworden zijn is aan de ene kant voor ons dit principe nog urgenter geworden. Aan de andere kant moeten we diezelfde vrijheid ook aan anderen gunnen, zoals vandaag de islam. Ook de vrijheid om niet te geloven is inbegrepen, de vrijheid van de levensovertuiging van D66. Samen komen we daarvoor op tegenover onderdrukkende landen zoals in de moslimwereld. Is dit ons ideaal?

Een argument is dat religie het kostbaarste bezit is van een mens, iets wat hem het naast aan het hart ligt, wat hem heilig is. Dat te verbieden is een wrede beknotting. Zeker hierin moet je mensen vrijlaten en beschermen. Alleen dan kunnen ze in de samenleving het beste geven wat ze hebben. Vanuit hun overtuiging zetten ze hun mening in in het publieke debat. Uit de botsing van de meningen komt de waarheid naar boven, of althans de best mogelijke uitkomst voor alle partijen.

Aan de andere kant kunnen op een religieuze basis ook de vreselijkste praktijken een kans krijgen. Dat gebeurt niet overal en niet in alle perioden van de geschiedenis. Altijd zijn er ook aanhangers die vreedzaam en beschaafd zijn, en elke religie laat zich nu hier, dan daar een tijdlang van z'n hoogstaande en verdraagzame kant zien. Maar scheefgroei en uitwassen zijn geen uitzondering. Moslimlanden zijn onverdraagzaam, ze onderdrukken de vrouw, en we ervaren ook in Nederland agressieve vormen van de islam. Dat christenen zich her en

der stelselmatig schuldig hebben gemaakt aan kolonialisme en slavernij valt ook niet te ontkennen. Van eigen bodem is het libertarisme, waarin het individu de hoogste autoriteit is. In India is het hindoeïsme onderdrukkend en in China is de Partij de hoogste waarde waaraan alles en iedereen ondergeschikt is.

Vergezichten

Religievrijheid is een heel breed begrip, en als je er blij mee bent moet je je wel even goed realiseren om welke religies het zoal gaat. Meestal betekent godsdienstvrijheid dat één godsdienst dominant is en andere hooguit worden getolereerd. In Nederland ervaren we dat we allemaal minderheden zijn, die het in de samenleving met elkaar moeten rooien. Intussen komen hier ook bewegingen naar voren die de neiging hebben om te willen heersen en andere meningen 'verketteren' en de aanhangers 'cancelen'. Voor het klimaat worden allerlei belangen naar de kant geschoven. Niet zonder reden zijn de begrippen woke en wokisme gangbaar geworden. In naam van de vrije keus van het individu moeten geslachtsveranderende ingrepen al vanaf jonge leeftijd ruim baan krijgen. Allemaal bewegingen met absolutistische, religieuze trekken. Datzelfde geldt van het nu oprukkende rechts, het Trumpisme, dat met olifantspoten door de rechtsstaat banjert.

Het is zeker te verdedigen dat vrijheid van godsdienst zoals wij die kennen haar historische wortel heeft in het christendom. Maar dat is nog geen reden om er enthousiast over te doen. En ook niet om grootse vergezichten te schilderen van een ideale samenleving die erdoor mogelijk wordt gemaakt. Vrijheid van levensovertuiging geldt vandaag als een principe van een hoogstaande beschaving, die zich boven de partijen, in feite boven de godsdiensten, verheven acht en strijd tussen godsdiensten maar bekrompen vindt. Ook in christelijke kringen hoor je het ideaal van: alle godsdiensten met elkaar voor vrede, voor het klimaat, voor een betere wereld!

Navolging

Juist als je in de politiek het ideaal van godsdienstvrijheid hoog houdt en verdedigt, is het de roeping van de kerk om een andere kant te laten zien en te verkondigen. Is God er blij mee? Staat Hij soms boven 'geloofsverdeeldheid'? Zoeken alle godsdiensten op hun manier toch uiteindelijk de éne God? Wat zegt het dat in die wereld vol verschillen, vol beschaving én vol barbaarij, op een kale heuvel zijn Zoon meedogenloos is terechtgesteld?

Elke godsdienst die met een andere godsdienst in aanraking komt, staat voor de vraag hoe ze zich tot die andere gods-

dienst zal verhouden. Het antwoord op die vraag komt voort uit de eigen godsdienst, haar levens- en wereldvisie, haar hart. Die geeft richting aan haar cultuur, de ordening van haar samenleving, hoe de politieke macht is gestructureerd, haar gedragsregels en haar taboes, haar wetgeving en de manier waarop die wordt gehandhaafd. Als het Westen komt met principes die uit de christelijke boodschap voortkomen, is het niet vreemd dat China zegt: die visie over mensenrechten en vrijheden komt uit een andere cultuur, die past niet bij de onze. Wij kunnen dan wel claimen dat onze waarden en normen universeel zijn, maar waar baseren we dat op? Op onze westerse superioriteit? Op onze verlichte breeddenkendheid? Ons humanisme? Of staan we in de wereld zoals de apostel Paulus als arrestant voor de Romeinse machthebbers? Wij mogen claimen dat ons respect voor het menselijk leven, ons opkomen voor de vrijheid van de medemens en onze barmhartigheid voor de misdeelden en vertrapten universeel zijn, en daar krachtig voor pleiten in het diplomatieke verkeer. Wij steunen terecht Oekraïners in hun strijd tegen de moordende agressie van een ontaard, zij het van oorsprong christelijk Russisch rijk.

Maar dat doen wij dan in navolging van Christus en op grond van de boodschap van onze Heer. En dat is niet hetzelfde als onze westerse waarden en normen. Moslims, Russen en Chinezen hebben echt wel een punt als ze kritisch zijn op de decadentie in westerse samenlevingen, waar vrijheid maar al te vaak geïnterpreteerd én toegepast wordt als losgeslagenheid.

Geduldig

Godsdienstvrijheid is een juridisch begrip in de politiek. De overheid heeft de taak de godsdienstvrijheid te beschermen en in het internationaal diplomatiek verkeer ervoor op te komen. De kerk heeft, apart daarvan, een eigen taak en een eigen verhaal. Dat komt veel minder in de media. Des te belangrijker is het om het luid en duidelijk te blijven verkondigen. De zaaier strooit goed zaad uit over zijn akker, de wereld. We brachten vorige keer die gelijkenis van het onkruid tussen de tarwe al naar voren. Bij het opkomen van het gewas zien zijn knechten het verschil. De wereld heeft de Zoon van God niet erkend, integendeel, en we weten waar dat op uitgelopen is.

De knechten moeten het onkruid wel laten staan. De wereld, de samenleving, blijft doordraaien. Dat is niet omdat alle godsdiensten evenveel recht van bestaan hebben. Waarom dan wel? In 2 Petrus 3 komt die vraag indringend aan de orde. Het is omdat de Heer geduldig is. Hij gebruikt die wereld

met al die verschillende mensen, tradities en culturen om zijn evangelie te verbreiden, te laten verbreiden. Steden en dorpen, voedselproductie en transportmiddelen, politieke en maatschappelijke structuren zeggen: Hij is goed, keer je naar Hem toe!

De wereld heeft Hem vervolgd, ze zal ook zijn leerlingen vervolgen. Heel het Nieuwe Testament wijst daarnaar vooruit.

Verwacht geen godsdienstvrijheid, tot op de jongste dag. De vrijheid van de kerk hier is uitzonderlijk. We mogen er dankbaar voor zijn. Maar laten we goed kijken naar de broeders en zusters op de ranglijst christenvervolgving van Open Doors. Geen godsdienstvrijheid - het speelt in alle werelddelen. Laten we ons één weten met hén en hen steunen waar we kunnen, zoals zij ons steunen met hun geloofszekerheid. De vervolgde kerk is een getuigende kerk. ■

In memoriam Hendrik Drost

6 juli 1953 – 1 april 2025

Op 1 april overleed ds. Henk Drost (71). Henk was medewerker van *Nader Bekeken* en korte tijd voorzitter van de stichting Woord en Wereld. Maar vooral: bevlogen verkondiger van het evangelie. Hij zette zich zijn hele leven in voor de verkondiging van de redding door Christus.

Henk was een missiekind ... De uitzending van zijn ouders naar Indonesië maakte hem persoonlijk betrokken bij de verbreiding van het evangelie. Uit te nodigen tot Christus was zijn lust en leven. Wie hem hoorde preken of voorgaan in gebed, beleefde wat. Diepe ootmoed en lof op de Heere als de Drie-enige kenmerkten zijn stijl.

Hij werd gemeentepredikant in Eemdijk, Rotterdam-Oost en Brunsum-Treebeek. In die derde plaats werd het missionair werk, in Venlo. Hij ontdekte hoe ver het evangelie van velen af staat. Alsof je over iets exotisch en onwettelijks praatte ... Maar Henk bleef verkondigen. Hij zocht het niet in de popularisatie van de boodschap. Hij wortelde in die tijd juist dieper in de gereformeerde belijdenis. Op zijn uitvaart werd gelezen uit art. 3 en 4

van D.L. hst II. De kruisdood van de Heere als voldoende voor de verzoening van alle zonde in de wereld.

Henk diende de kerken van Haren en Houten. Daarna mocht hij weer missionair werk doen. De kerk van Arnhem stuurde hem naar Oekraïne, waar hij het opbouwwerk van een kwetsbare kerk diende. Ook daar beleefde hij de waarde van de gereformeerde belijdenis. Zijn laatste gemeente was die van Zwijndrecht-Groote Lindt.

Na zijn emeritering woonden Henk en zijn vrouw Ria in Grafhorst. De

verdrietige ontwikkelingen in de GKv maakten het voor hen nodig om verder te gaan binnen de GKN, later de GK. Hij was al ziek en wist dat hij spoedig zou sterven toen hij toch nog bereid was een gemeenteavond te verzorgen over missionair kerkzijn. Het werd voor de gemeenteleden van Zwolle (de Kandelaar en de Viaa) een onvergetelijke avond. Hij riep op tot trouw aan het Woord, aan Christus zelf.

Op vrijdag 4 april werd hij in Grafhorst in de aarde gelegd. Wij lazen over de vinger van Johannes de Doper: "Zie het Lam van God, Dat de zonde van de wereld wegneemt!" (Joh. 1: 29). Een laatste vingerwijzing in de richting die Henk zijn leven lang wees.. Mag het blijvend vrucht dragen.

We zijn dankbaar dat we hem mochten kennen. En we bidden Ria, de kinderen en de kleinkinderen de kracht van de Heere toe, nu er zo'n lege plaats gekomen is.

Kees van Dijk

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Cahiers tot versterking van het gereformeerde leven die de stichting in de loop der jaren uitgaaf zijn in PDF verkrijgbaar.

DAGELIJKS BESTUUR VAN DE STICHTING WOORD EN WERELD
Voorzitter

Drs. H.J. Offereins
Secretaris
W. Hindriks
Penningmeester
G.F. Slump

REDACTIE NADER BEKEKEN

Hoofdredactie
Dr. P. Boonstra
Eindredactie
B. Seldenthuis
D.E. Slump-Schoonhoven
Redactie
Ds. S.M. Alserda
Drs. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Dr. B. van Egmond
Drs. B.P. Hagens
Drs. J.W. van der Jagt
Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Ds. S.M. Alserda
Merkweg 49, 7904 ER Hoogeveen
Tel.: 06-165 61 146
Mail: redactie@woordenwereld.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Dr. H.H. van Alten, Pretoria ZA
Drs. L. Bezemer, Hattem
Drs. F.J. Bijzet, Emmen
J.H. Bollemaat, Dalfsen
H. Boomstra, Den Helder, tekeningen/cartoons
A.C. Breen, Kealy, WA
Drs. E. Brink, Waddinxveen
Ds. P. Drost, Übelbach (Oostenrijk)
Drs. L.W. de Graaff, Heerde
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
Ds. R.Th. Pos, Steenwijk
Ds. A. van der Sloot, Steenwijk
Dr. R.T. te Velde, Wezep
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Dr. H.T. Wendt, Urk
Ds. J. Wesseling, Arnhem

Basisonwerp: Studio TinekeWerk

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Grijskerk
Druk: Damen Drukkers, Werkendam

Gesproken versie: Nader Bekeken is ook op Daisy-cd en Webbox verkrijgbaar.

Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden,

tel. 0341-56 54 77, e-mail klantenservice@cbb.nl.

Adreswijzigingen en/of opzeggingen

INTERNET:

• www.woordenwereld.nl
• woordenwereld@spabonneservice.nl
• naderbekeken@spabonneservice.nl

POSTADRES:

• Woord en Wereldabonneservice, Postbus 105, 2400 AC Alphen aan den Rijn

TELEFOON:

• 088 - 110 20 42
• 0172 - 47 60 85

Beëindiging abonnement:

Na het eerste jaar is de opzegtermijn 1 maand.

Bezorgklachten:

www.woordenwereld.nl/klantenservice

Meer informatie en abonnementsvoorwaarden op www.woordenwereld.nl

Tarieven Nader Bekeken 2025:

Regulier abonnement € 56,00
Abonnement buitenland Europa € 106,50
Abonnement buitenland overig € 118,50
Studentenabonnement € 33,00
PDF-abonnement € 33,00
PDF-abonnement buitenland Europa € 45,35
PDF-abonnement buitenland overig € 57,50
Cadeau-abonnement (een jaar) € 28,00
Los nummer (incl. verzendkosten) € 6,00

Deze tarieven gelden bij automatische incasso. Afschrijving geschiedt in januari (of in de maand waarin het abonnement het afgelopen jaar is ingegaan). Voor betaling per acceptgirokaart of met een eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,00.

Bankrekeningnummer:

NL 75 INGB 0007 2255 58
Bic-code: INGBNL2A

Deze tarieven gelden bij machtiging (automatische incasso). Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,--

Bankrekeningnummer voor giften:

NL42 RABO 0324 6259 01

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd worden en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 1380 - 3034

www.woordenwereld.nl

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening NL42 RABO 0324 6259 01 ten name van de Stichting Woord en Wereld. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmeer. Wij zijn een ANBI-instelling.

Neem nu een jaarabonnement en ontvang de special 'De bijbel of een biertje' gratis!

Ga voor het afsluiten van een abonnement naar www.woordenwereld.nl

Kijk eens op onze website!

www.woordenwereld.nl

Daarop kunt u:

- de laatste nummers van Nader Bekeken bekijken;
- het artikel van de maand uit de laatste nummers downloaden;
- nummers die langer dan een jaar geleden verschenen zijn downloaden;
- informatie over de cahiers van Woord en Wereld vinden;
- met de zoekfunctie allerlei onderwerpen vinden waarover iets geschreven is.

Christus als hovenier

*Zij dacht dat het de hovenier was.
Job. 20:15*

**Eén Rembrandt kende als kind ik goed:
de Christus met de grote hoed
wandeland in de ochtendstond.
En, naar erbij geschreven stond:
Hij was een hovenier.**

**En nòg laat ik mijn tranen gaan
als in de gaarde ik Hem zie staan,
en – wat terzijde – in stille schrik
die éne, zij die dacht als ik:
Het was de hovenier.**

**O kinderroom van groen en goud –
géén die ontnam wat ik behoud.
De laatste hoven naderen schier
en ijler wordt de ochtend hier.**

Hij is de hovenier.

IDA GERHARDT (1905-1997)
UIT: *DE HOVENIER* (1961)
EN *VERZAMELDE GEDICHTEN* (1985)

Het schilderij van Rembrandt dat voor dit gedicht de inspiratiebron was, heet 'De verzezen Christus verschijnt aan Maria Magdalena'.¹ De geschiedenis is bekend: Maria Magdalena ziet bij het graf de opgestane Jezus, maar ze herkent hem niet. Ze denkt dat het de hovenier is (NBV21: tuinman). Op het schilderij heeft Jezus een grote strooien hoed op en een schep in zijn hand. Dit schilderij kende de dichteres als kind al en nu, volwassen, raakt ze opnieuw ontroerd bij het zien van de afbeelding. Op het moment dat Jezus alleen maar Maria's naam noemt, herkent Maria Hem. En ze herkent in Hem ook haar Meester. De dichteres op haar beurt herkent zich in deze Maria, en weet zich net als zij door Hem geroepen. En dat ontroert haar; door haar kille opvoeding was gezien worden, gekend worden, een belangrijk thema in haar leven. In de laatste versregel *lijkt* Christus niet meer de hovenier, maar *is* Hij dat. De dichteres erkent dat Christus de hovenier is van haar 'laatste hoven': Hij is het die haar leven zin en doel geeft, die verzorgt, begiet en snoeit.

¹ File:Rembrandt - The Risen Christ Appearing to Mary Magdalen - WGA19094.jpg - Wikimedia Commons